

Ratni sukobi i migracije: slučajevi Somalije, Sudana i Eritreje

Glavica, Petra

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:559958>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-06-26**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije

Petra Glavica

**RATNI SUKOBI I MIGRACIJE:
SLUČAJEVI SOMALIJE, SUDANA I
ERITREJE**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2016.

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije

**RATNI SUKOBI I MIGRACIJE:
SLUČAJEVI SOMALIJE, SUDANA I
ERITREJE**

DIPLOMSKI RAD

Mentor: prof.dr.sc. Dejan Jović

Studentica: Petra Glavica

Zagreb

Lipanj, 2016.

Izjava o autorstvu

Izjavljujem da sam diplomski rad Ratni sukobi i migracije: slučajevi Somalije, Sudana i Eritreje, koji sam predala na ocjenu mentoru prof.dr.sc. Dejanu Joviću, napisala samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekla ECTS- bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivala etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebice članke 16-19. Etičkog kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Petra Glavica

SADRŽAJ:

POPIS ILUSTRACIJA:	i
POPIS KRATICA:	ii
I. UVOD	1
II. RAZDOBLJE KOLONIZACIJE I DEKOLONIZACIJE	4
III. RATNI SUKOBI	10
III.1. Eritreja	10
III.2. Somalija	16
III.3. Sudan	22
IV. MIGRACIJE	27
V. ZAKLJUČAK	32
VI. LITERATURA:	35

POPIS ILUSTRACIJA:

Slike

Slika 1: Kolonije u Africi	5
Slika 2: Sporna granična područja Etiopije i Eritreje.....	13
Slika 3: Podjela somalskih klanova.....	16
Slika 4 Zemlje porijekla najvećeg broja izbjeglica	30

POPIS KRATICA:

ARS	Savez za ponovno oslobođenje Somalije
DUP	Demokratska stranka unionista
ELF	Eritrejski oslobodilački front
EPLF	Eritrejski narodnooslobodilački front
EPRDF	Etiopski narodno revolucionarni demokratski front
ICU	Unija islamskih sudova
IOM	Međunarodna organizacija za migracije
NCP	Nacionalna stranka kongresa
NIF	Narodni islamski front
NSC	Nacionalno vijeće spasa
NSS	Nacionalna sigurnosna služba
OAU/AU	Organizacija afričkog jedinstva/ Afrička unija
OLF	Oromo oslobodilački front
PFDJ	Narodni front za demokraciju i pravdu
SAF	Sudanske oružane snage
SNM	Somalski nacionalni pokret
SOL	Somalska omladinska liga
SOSAF	Somalski front spasa
SPLA	Sudanska narodnooslobodilačka vojska
SPLM	Sudanski narodnooslobodilački pokret
SPM	Somalski patriotski pokret
SRSP	Somalska revolucionarna socijalistička stranka
SSDF	Somalski demokratski front spasa
TFG	Prijelazna federalna vlada
TNA	Prijelazna nacionalna skupština
TNG	Prijelazna nacionalna vlada
TPLF	Tigrinjski narodnooslobodilački front
UNHCR	Ured visokog povjerenika Ujedinjenih naroda za izbjeglice
USC	Ujedinjeni somalski kongres

I. UVOD

Prostor triju afričkih država koje obuhvaća ovaj rad: Eritreje, Somalije i Sudana karakterizira politička nestabilnost, sukobi i siromaštvo. Prošlost Eritreje, jedne od najmlađih država kontinenta smještene na afričkom rogu, obilježena je stoljetnom stranom vlašću i višedesetljetnom borbom za nezavisnost. Najprije kao talijanska kolonija od kraja 19. stoljeća, a zatim kao provincija Etiopije, nezavisnost uspijeva ostvariti tek 1993. referendumom na kojem je neosporiva većina od preko 90 posto stanovništva odlučila da želi vlastitu državu. Posljedice dugogodišnje etiopske vladavine i neriješeno pitanje granica prouzročili su 1998. rat s Etiopijom u kojem je veliki broj stanovništva raseljen i osiromašen. Državljeni Eritreje danas su među najbrojnijim migrantima koji pokušavaju iz Afrike doći u Europu preko Mediterana, njih oko pet tisuća svaki mjesec napušta svoju domovinu u kojoj vlada visoka nezaposlenost, siromaštvo i politička represija, a najveći je broj mladih muškaraca u bijegu od trajne vojne obveze. Somalija, još jedna država afričkog roga, često je korištena kao primjer tipične „failed state“, iako noviji izvještaji UN-a govore o poboljšanju situacije u zemlji u pogledu političke stabilnosti i razvoja dok sigurnosni aspekt i dalje ostaje zabrinjavajući. Od svoje nezavisnosti 1960. koju je stekla ujedinjenjem dviju kolonija - talijanskog i britanskog dijela Somalije, pa sve do danas država je obilježena političkom nestabilnošću. Dvadesetogodišnji socijalistički režim Siada Barrea zamijenjen je potpunom anarhijom 1991. njegovim rušenjem s vlasti od brojnih oporbenih pokreta. Pokreti podijeljeni po klanskoj pripadnosti nakon svrgavanja Barrea nisu mogli postići dogovor oko preuzimanja vlasti, te su njihovi međusobni sukobi obilježili posljednjih dvadeset i pet godina somalske povijesti i prouzročili veliki broj umrlih, raseljenih, izbjeglih i osiromašenih ljudi. Somalijom je zavladao politička nestabilnost čiji kraj se nazire tek posljednjih godina, no novu opasnost zadnjih desetak godina predstavlja ekstremistička islamska skupina Al-Shabaab koja ne priznaje niti jednu vlast. Međunarodne snage i danas prisutne u zemlji nastoje pomoći u borbi protiv Al-Shabaaba, ali i u sprječavanju humanitarne katastrofe koja prijeti somalskom stanovništvu pogođenom sušom, gladi, nedostatnom medicinskom pomoći i teškim životnim uvjetima. Povijest Sudana od njegove nezavisnosti 1956., kada je oslobođen kolonijalne vlasti Engleza i Egipćana, obilježena je tek kraćim razdobljima mira, obzirom na dva dugogodišnja građanska rata i novijih sukoba u pokrajini Darfur koja traži odcjepljenje. Jedna od najvećih posljedica sukoba i neslaganja sjevera i juga zemlje dovela je do odcjepljenja Južnog Sudana, koji 2011. postaje samostalna država odlukom većine na referendumu. Tijekom 20. stoljeća i na prijelazu u 21. stoljeće dva građanska rata su prouzročila milijune poginulih i raseljenih osoba dok siromaštvo i politička nestabilnost i dalje

tjeraju ljude u izbjeglištvo. Neprijateljstvo siromašnog ali dominantnog sjevera i bogatijeg, ali iskorištavanog juga, te razlika u religijskoj i etničkoj podijeljenosti muslimanskog arapskog sjevera i kršćanskog afričkog juga uzročnik su prošlih i trenutačnih sukoba u zemlji. Kako se može zaključiti iz kratkog pregleda triju zemalja, zajednički su im višedesetljetni sukobi i politička nestabilnost čije posljedice su veliko siromaštvo, milijuni poginulih ili izbjeglih najčešće smještenih u kampovima susjednih zemalja, te veliki broj migranata koji tijekom migrantskog vala prethodnih godina povećavaju brojku ulaska na prostor Europe i Europske Unije.

Iako prema svim statističkim izvješćima Sirijci i Afganistanci čine najveći broj migranata koji pokušavaju doći u Europu, ni udio afričkih naroda nije zanemariv. Unatoč brojnim pokušajima pomirenja i međunarodne pomoći u stabilizaciji zemlja broj izbjeglica je i dalje u porastu, iako neznatno u pogledu na broj migranata Bliskog Istoka koji se naglo povećava posljednje dvije godine. U ovom slučaju vidljive su sličnosti dviju situacija – Sirije i triju afričkih zemalja. Trenutno stanje u Siriji - rat, sukobi raznih skupina u borbi za vlast, nehumani uvjeti života, veliki broj poginulih civila, milijuni izbjeglica, ali i strano uplitanje u unutarnje pitanje sukoba – usporedivo je sa situacijom u Africi. Europske kolonijalne zemlje su u nasljeđe svojim bivšim posjedima ostavile neriješeno pitanje granica koje ne poštuju etničke podjele. To je bio jedan od uzroka sukoba, osobito u Africi, dok je Sirija istodobno bila u stalnom sukobu s Izraelom oko područja Palestine i borila se za kontrolu nad Libanom, također posljedicom odlaska europskih sila. Brojnost etničkih skupina i religijska podijeljenost su zajednička osobina koja stvara sukobe i netrpeljivost u zemlji. Afričke zemlje Sudan i Somalija su većinski muslimanske zemlje, u Eritreji je polovina stanovništva muslimana a druga polovica kršćana, a Sirija je većinski muslimanska zemlja u kojoj postoje razlike među šijitima i sunitima koji se međusobno ne slažu. Uspon pojedinih islamskih skupina koje nastoje preuzeti vlast i uvesti šerijatske zakone, nije slučaj samo u Siriji nego i u afričkim zemljama. Jačanje somalske islamske skupine Al-Shabbab uzrokuje jednake probleme državnoj vlasti kao i jačanje Islamske države u Siriji, a upravo njihovo djelovanje uzrokovalo je milijune izbjeglica koje sada traže sigurnost u europskim zemljama. Istodobno se Eritreju optužuje za potporu islamskim skupinama u borbi protiv vlasti u drugim zemljama roga Afrike. Uloga svjetskih sila, osobito SAD-a i Rusije, tj. Sovjetskog Saveza u prošlom stoljeću, važna je u ovoj priči. Njihova potpora afričkim zemljama i Siriji, te povremene promjene savezništava omogućile su tim zemljama da obogate svoj vojni arsenal i steknu oružanu prednost nad neprijateljskim snagama. U doba Hladnog rata dvije sile su pomagale suprotnim stranama u Africi kao što je danas slučaj u Siriji.

Iako je pitanje Sirije danas aktualnije a njegovim rješavanjem nastoji se povratiti mir u regiji i svijetu te spriječiti nova useljavanja u Europu a njime i širenje islama, problemi u Africi ne smiju se zanemariti. Opasnosti koje prijete iz Afrike, trebaju se shvaćati jednako ozbiljno kao i one s Bliskog Istoka, te se međunarodni akteri trebaju jednako angažirati u rješavanju tog pitanja. Ekstremističke islamske skupine prijetnja su uspostavi stabilne i funkcionalne vlasti bez koje država ne može normalno funkcionirati i osigurati stanovništvu potrebne uvjete za život. Humanitarna katastrofa koja pogađa afričke zemlje uzrokuje migracije stanovništva koje u potrazi za boljim uvjetima i mogućnostima odlazi u Europu. Osim u Europu stanovništvo je prisiljeno odlaziti i u susjedne zemlje, u kojima već živi veliki broj izbjeglica u lošim uvjetima, što stvara nove napetosti u odnosima tih zemalja, ali i domaćeg i pristiglog stanovništva. Sigurnosne prijetnje i humanitarna katastrofa nisu samo problem Eritreje, Somalije i Sudana, one se mogu prenijeti na ostatak svijeta ako se i ovo pitanje ne aktualizira i krene u njegovo rješavanje.

U ovom radu ću detaljno prikazati situaciju u trima afričkim zemljama. Prvi dio rada bavi se uzrocima a krenut ću od razdoblja kolonizacije Afrike, tj. dekolonizacije i njezinih posljedica za tri afričke zemlje. Kolonijalna vlast europskih sila ostavila je neriješena granična pitanja i nestabilne vlade novih država koje su se gotovo odmah nakon stjecanja nezavisnosti našle u oružanim sukobima sa susjedima, krizi vlasti ili unutrašnjim sukobima. Drugi dio rada opisuje ratne sukobe i unutrašnje probleme Eritreje, Somalije i Sudana kao posljedice ranijeg kolonijalnog doba i uzročnike današnje nestabilnosti prostora. Posljednji, treći dio bavi se pitanjem migracija u tri zemlje kao važne posljedice prethodno opisanih razdoblja. Migracije se odvijaju unutar kontinenta, ali i izvan, pa se tako veliki broj izbjeglica nalazi u susjednim zemljama Eritreje, Somalije i Sudana, u zemljama Bliskog Istoka poput Jemena dok istodobno sve veći broj migranata pokušava preko zemalja Sjeverne Afrike doći do Europe.

Siriya je ranije spomenuta u namjeri da aktualiziram probleme triju afričkih zemalja koji se zanemaruju jer nisu u sferi interesa svjetskih sila. Najsličnija situacija je ona Somalije i Sirije, obje suočene borbama za vlast različitih frakcija, prijetnjom islamskih skupina, obje većinski muslimanske zemlje u čiji unutarnji sukob se upliću vanjski akteri. Ipak, ideja ovog rada nije baviti se aktualnim pitanjem Sirije, nego problematizirati zašto su afričke zemlje zapostavljene od stranih vlada i medija. U ovom radu prikazat ću sukobe u Eritreji, Somaliji i Sudanu, izložiti njihove uzroke i posljedice pokušavajući odgovoriti na pitanje zašto već desetljećima traju sukobi i zašto su oni teško rješivi.

II. RAZDOBLJE KOLONIZACIJE I DEKOLONIZACIJE

Afrički kontinent je najstariji naseljeni kontinent na Zemlji i često se naziva „kolijevkom čovječanstva“. Prva naselja i države poznate su još u razdoblju prije nove ere, a s tisućljetnom poviješću i kulturnim bogatstvom Afrike Europljani se bolje upoznaju tek u 19. stoljeću kada stvaraju svoje kolonijalne posjede. Samostalnost afričkih gradova-država prvi puta je ugrožena krajem 15. stoljeća portugalskim osvajanjima na istočnoj obali dok im se u 16. stoljeću pridružuju druge pomorske europske sile tog doba – Velika Britanija, Nizozemska i Španjolska, kasnije i Francuska. Europsko prodiranje na prostor Afrike u početku su obilježavali samo istraživački pothvati i misionarstvo, ali su europske sile počele iskorištavati afričke posjede izvozeći iz njih bjelokost, zlato i ostala bogatstva, ubirući velike poreze, te porobljavajući domicilno stanovništvo. Najznačajniji događaj u kolonijalnoj povijest Afrike je Berlinska konferencija održana 1884/1885. na kojoj je dogovorena podjela Afrike i „jasne granice širenja svake zainteresirane sile – Britanije, Francuske, Njemačke, Belgije (...), Portugala i Španjolske“ (Davidson, 1984: 184). Tako je krajem 19. stoljeća Afrika bila podijeljena između navedenih šest zemalja i Italije, što je vidljivo na slici 1., a jedino su Etiopija i Liberija zadržale svoju samostalnost.

Prije uspostave talijanske kolonijalne uprave u Eritreji za prostor eritrejskih luka bili su zainteresirani Egipćani i Turci. Oni 1865. formiraju savezništvo i zajedničkim snagama dopiru u unutrašnjost Eritreje i kreću se dalje prema Etiopiji, a na putu pljačkaju stanovništvo i veliki broj njih odvođe u ropstvo. Otporom lokalnog stanovništva egipatsko-turske snage ubrzo napuštaju prostor dok se istodobno za teritorij interesiraju Engleska, Francuska i Italija. Područje današnje Eritreje oduvijek je bilo privlačno stranih silama obzirom na geografski položaj zemlje, smještena je na obali Crvenog mora kojim su pomorske sile prolazile do Tihog oceana iz Sredozemnog mora preko Sueskog kanala. Najviše interesa za rog Afrike iskazuje Italija koja nastoji pridobiti eritrejske luke za svoje trgovačke brodove na putu prema Dalekom Istoku. Bogatstvo i strateške prednosti nisu jedini razlog talijanske kolonijalne politike, nego nedostatak prirodnih bogatstava i prenapučenost u domovini, pa težnja za osvajanjima leži u „želji za zemljom na koju će naseliti višak stanovništva te time ostvariti socijalni mir u državi“ (Orlović, 2011: 115). Otkupom eritrejske luke Asaab 1882. od privatne brodovlasničke kompanije Italija uspostavlja svoju političku upravu na obalama Crvenog mora, iako se ona *de jure* nalazila pod vlašću Osmanskog carstva, *de facto* je bila egipatska a Etiopljani su je smatrali svojom zonom utjecaja. Unatoč aspiracijama drugih zemalja prema prostoru Eritreje, Italija je osvajala druge gradove i širila svoju kolonijalnu upravu, te gradila utvrde u Asmari, Masavi i

Asabu „spremajući se za nova osvajanja u istočnoj Africi a posebno na rogu Afrike, u Somaliji“ (Gavrilović, 1979: 53).

Slika 1: Kolonije u Africi

Izvor: <http://kids.britannica.com>

Nakon što je Italija potpisala sporazum s Etiopijom (Sporazum u Wuchaleu) o razgraničenju talijanske kolonije i etiopskog carstva 1889., njezina pozicija na rogu se učvrstila te je početkom 1890. Eritreja službeno proglašena talijanskom kolonijom. Talijanska kolonijalna vladavina nije donijela veliki napredak Eritreji; uništena je privreda padom izvoza bisera i kože i velikim pomorom stoke; ljudi su masovno umirali od tifusa i kolere, kolonijalna vojska je uništavala

sela i ubijala stanovništvo te su brojna sela opustošena (Gavrilović, 1979:53). Veliki broj domicilnog stanovništva je regrutiran u domorodačke vojske (*ascarije*) nakon što im je oduzeta zemlja i dodijeljena europskim naseljenicima (Orlović, 2011: 123).

Somalija, država na samom rogu Afrike, do svoje nezavisnosti bila je podijeljena između dviju kolonijalnih sila – Italije i Velike Britanije. Britanska Somalija nalazila se na sjeveru zemlje uz Adenski zaljev, a Talijanska Somalija činila je teritorij uz istočnu obalu. Britanska širenja prema Somaliji započinju 1839. zauzimanjem Adena na arapskom poluotoku u želji da učvrsti svoju poziciju u zaljevu i na Crvenome moru. Područje grada Berbera do 1884. je bilo pod kontrolom Egipta, no nakon njihova povlačenja Britanija uspostavlja svoju kolonijalnu upravu u obalnim područjima, te sklapa sporazume sa sjevernim somalskim klanovima kojima garantira njihovu nezavisnost (Britannica.com, 16.06.2016.). Nakon što je Britanija uspostavila svoju kolonijalnu upravu u sjevernoj Somaliji, postigla je dogovor s Etiopijom o slobodnom prelasku nomada na područje etiopske pokrajine Ogaden, a južni dio Somalije – Jubaland – pripojila je svojoj koloniji Keniji, te na taj način okružila talijanski posjed u Somaliji. Priliku za širenje svojih kolonijalnih posjeda i utjecaja na obalama Tihog oceana Italija dobiva 1889. kad potpisuje dva sporazuma sa sultanatima Majeerteen i Obbia (Hoby). Ta dva sultanata nalazila su se na teritoriju Somalije duž cijele istočne obale i Italija 1889. uspostavlja protektorat nad njima (Tripodi, 1999: 26), teritorijem kasnije poznatim kao Talijanska Somalija. Loši uvjeti života u talijanskoj koloniji doveli su do pobuna Somalijaca kojih je dio dolazio iz britanskog dijela zemlje te su napadali vojne baze i odnosili materijalna dobra i stoku. Osim pobune Somalijaca na teritoriju je dolazilo i do sukoba britanskih i talijanskih kolonijalnih trupa. Nakon utvrđivanja svoje vlasti oko 1905. Italija započinje eksploataciju somalskih bogatstava, te su sklapani ugovori talijanske vlade i kapitalista o eksploataciji i investicijama. U vrijeme talijanske fašističke vladavine u Somaliji se provodi represivni režim, a upravitelj Somalije nastoji konsolidirati vlast i osvojiti područja koja su još bila u rukama klanova.

Većinu svoje povijesti Sudan je bio pod utjecajem Egipta i podjednako arapskih i afričkih običaja iz čega potječu kasniji sukobi „arapskog sjevera“ i „afričkog juga“. Egipat pod osmanskom vlašću 1821. napada Sudan u potrazi za zlatom, slonovačom i robovima, te širi svoju vlast prema jugu i zapadu Sudana. Od 1880. u Sudanu jača islamski pokret pod vodstvom Muhamada Ahmada, koji se proglašava *mahdijem* (vođom) islama i u razdoblju od 1885. do 1898. dolazi do potpunog poraza tursko-egipatskih snaga. Britansko-egipatske snage su 1898. konačno porazile *mahdiste* čime *mahdijevska* država prestaje postojati, a Sudan postaje britanska kolonija. Razdoblje tursko-egipatske vladavine karakterizira ekonomska

eksploatacija, brutalno porobljavanje stanovništva južnih regija i korupcija, iako u isto vrijeme dolazi do modernih inovacija poput škola, telegrama i izgradnje željeznica (Idris, 2005.). Sjever postaje administrativno i ekonomsko središte, a jug zemlje i Darfur su iskorištavani za eksploataciju resursa. Iako britanska uprava pokušava uvesti promjene u upravljanju zemljom, provesti decentralizaciju i uključiti Jug u privredu, dominacija arapskog sjevera ostaje stalno prisutna.

Uvjete za dekolonizaciju stvara panafrikanizam¹, koji se organizirano prvi puta pojavio na Prvoj panafričkoj konferenciji 1900. Neki od zahtjeva prvog kongresa bili su pravo domorodaca na vlastitu zemlju, sprječavanje eksploatacije, ukidanje ropstva i zakon za međunarodnu zaštitu afričkih domorodaca (Vejnović, 1981:50). Pokret je generalno podigao svijest javnosti o položaju crnaca, ali i potaknuo pokrete za oslobođanje od kolonijalne uprave u Africi. Oslobodilački pokreti naglo se razvijaju nakon Drugog svjetskog rata u koji su afričke zemlje bile uključene kroz iskorištavanje njihovih bogatstava i slanja domicilnog stanovništva na bojišnice, te kolonijalni narodi počinju težiti ostvarivanju političke i ekonomske nezavisnosti i slobode. U ostvarivanju svojeg sna imperijalne sile Italija je u predvečerje Drugog svjetskog rata 1936. okupirala Etiopiju i u osvajačkom zanosu 1940. napala Britansku Somaliju i Džibuti. Etiopske snage su se snažno odupirale, potpomognute somalskim i eritrejskim snagama u borbi protiv zajedničkog okupatora, a 1941. pokrenuta je i odlučna britanska operacija s ciljem likvidiranja talijanskih posjeda u Eritreji i Somaliji i okupacije Etiopije. Porazom talijanskih snaga 1941. Britanija preuzima administrativno vođenje Eritreje i Somalije do 1950. kada se odlukom UN-a Eritreja u roku dvije godine priključuje Etiopiji kao federalna jedinica carstva a Somalija ponovno dolazi pod talijanski mandat uz nadzor UN-a. Aktivnost Somalske omladinske lige (SOL) osnovane 1943. pojačava se nakon 50-ih kada organiziraju štrajkove, demonstracije i izbijaju neredi u oba dijela Somalije s ciljem stvaranja Velike Somalije i oslobođanja kolonijalne vlasti. Pod sve većim pritiskom SOL-a i nemoćnošću kolonijalne uprave da uspostavi kontrolu, u lipnju 1960. donosi se odluka o nezavisnosti Britanske Somalije. Kako se Italija prema odluci UN-a obvezala osposobiti prvu vladu do 1960., 1.srpnja proglašena je nezavisna ujedinjena Somalija. U valu dekolonizacije i stjecanja nezavisnosti Eritreja nije dijelila sudbinu većine zemalja. Prema odluci UN-a ona postaje federalna jedinica Etiopije 1952., no taj status gubi 1962. kada joj etiopski car Haile Selasije ukida federalni status i proglašava ju četrnaestom provincijom Etiopije. Takva odluka izaziva pobune eritrejskog

¹ Kulturni i politički pokret utemeljen na okupljanju afričkih država, borio se protiv rasne diskriminacije i za neovisnost.

stanovništva i njihova borba za nezavisnost traje narednih trideset godina. U Sudanu se kao i u većini drugih afričkih država početkom 20. stoljeća javljaju nacionalistički pokreti i stranke koje iznose zahtjeve za nezavisnost. Najveći problem u Sudanu je nejednak položaj sjevera i juga zemlje čije razlike britanska uprava nikako nije uspijevala pomiriti niti osigurati ravnopravnost. Zbog egipatsko-britanskog neslaganja u vođenju politike u Sudanu, 1953. dvije strane su potpisale sporazum kojim se Sudanu u roku tri godine jamči pravo na samovladu i samoopredjeljenje. Na Konferenciji u Jubi 1947. na kojoj su sudjelovali predstavnici Sjevera i Juga, dogovoreno je da će se dva dijela ujediniti u jedinstvenu državu, te da će Jug dobiti svoje predstavnike u Narodnoj skupštini. Predstavnici juga ponovno su 1954. organizirali Konferenciju na kojoj su dogovorili da će Sudan ostvariti neovisnost od Egipta samo ako Jug dobije autonomiju u federalnom sustavu, u suprotnom će Jug tražiti samostalnost. Sudan je konačno proglašen nezavisnom republikom 1. siječnja 1956. kao jedinstvena cjelina Sjevera i Juga, a unatoč pokušaju Južnog Sudana da izbori vlastitu državu dogovorima Britanije i Sjevera, postaju dio zajedničke države što će odmah 1956. pokrenuti ratove u trajanju narednih pola stoljeća. Tih pedesetih godina 20. stoljeća započinje val oslobađanja kolonijalne vlasti u Africi, potaknut Atlantskom poveljom prema kojoj svaki narod ima pravo na samoodređenje, što je uvršteno i u Povelju UN-a. Borba naroda za slobodu širi se svijetom, pa tako zahvaća i Afriku u kojoj su samo dvije zemlje zadržale nezavisnost tijekom kolonijalnog razdoblja. Veliko nezadovoljstvo kolonijalnom upravom, odnosom kolonizatora prema domicilnom stanovništvu i njihovim dobrima, te stalni sukobi oko graničnih podjela praćeno zbivanjima u svijetu potaknuli su političku aktivnost afričkog stanovništva i pokrete za nezavisnost. U takvoj atmosferi raspad kolonijalnih carstava i stvaranje novi država bili su neizbježni, kao i posljedice višedesetljetne kolonijalne vlasti. Uništena gospodarstva, narušeni međudržavni i unutardržavni odnosi, te neobrazovanost i nesposobnost novih vladajućih struktura bili su temelj za nestabilnu i ratom obilježenu budućnost.

Kolonijalna vladavina obilježena je eksploatacijom dobara, uništavanjem gospodarstva, dominacijom Europljana i iskorištavanjem domicilnog stanovništva. U kolonijama su europske kompanije dobivale koncesije s pravom na zemljište, radnu snagu ali i sve poljoprivredne proizvode u okolnom području. Dok je domicilno stanovništvo moralo plaćati poreze te tvrtke su bile „paraziti na afričkom tijelu dok je imperijalna država (...), sa svoje strane parazitirala na kompanijama i redovito uzimala petnaest posto njihove (prijavljene) zarade“ (Davidson, 1984:189). Uslijed teškog rada na koje je stanovništvo često bilo prisiljeno, mnogo ljudi je izgubilo život, a interesi afričkog čovjeka nisu bili nimalo poštovani. Europske sile su isticale

namjeru ukidanja ropstva dolaskom u svoje kolonije, no i ono se unatoč zabranama održalo još dugo u vrijeme njihove vladavine. Kolonijalno nasljeđe među glavnim je uzrocima sukoba koji kasnije izbijaju u svim afričkim zemljama. Ističu se dva glavna razloga zašto je tome tako: prvo, kolonijalne sile u podijeli kolonija nisu poštovale prirodne granice etničkih grupa, pa je tako svaka kolonija obuhvaćala više njih; drugo, uspostavom svojih uprava europske su sile izmijenile postojeće društvene odnose. Posljedice prvog su secesionističke težnje pojedinih etničkih skupina unutar jedne države ili težnja da se pripoje susjednoj zemlji što je dovodilo do unutardržavnih i međudržavnih sukoba. Najveći problem su nomadske skupine koje prelaze granice brojnih država bez kontrole vlasti zbog čega su granice često ostajale nedefinirane, te se ne može sa sigurnošću reći kojem narodu pripadaju pojedina plemena. Posljedice drugog su stvaranje dominantnih grupa koje preuzimaju vlast u razdoblju nezavisnosti i ne dozvoljavaju drugima razvoj ni pristup vlasti (Đuković, Perović, 2014: 22-23). Konačno, rezultat europske kolonijalne uprave u Africi bilo je uništavanje zatečenih struktura i društva, ekonomska i društvena zaostalost, a ne izgradnja moderne i stabilne Afrike. Većina afričkih zemalja našla se u sukobima nakon proglašenja nezavisnosti jer ih kolonijalna vladavina nije pripremila za vođenje države, većina stanovništva bila je neobrazovana i nije imala pristup vlasti, vladale su velike razlike među pojedinim dijelovima zemlje uz dominaciju pojedinih etničkih ili društvenih grupa. Otvoreno pitanje granica i sukobi među afričkim zemljama omogućuju velikim silama da se u ulozi arbitra ili saveznika ponovno umiješaju u unutarnju politiku zemalja, ali često neuspješno i uz premalo interesa. Dugotrajni sukobi kao posljedica kolonijalne vladavine, nepoštivanja etničkih granica u novim državama i dominacija pojedinih grupa prikazani su u sljedećem poglavlju rada.

III. RATNI SUKOBI

III.1. Eritreja

Tijekom razdoblja dekolonizacije Eritreja za razliku od većine afričkih zemalja nije ostvarila svoje težnje za samostalnošću. Osim europskih zemalja koje su ju nastojale pretvoriti u svoju koloniju, Etiopija je oduvijek imala težnje prema Eritreji tvrdeći da ona „historijski predstavlja središte etiopske kulture i civilizacije“ (Gavrilović, 1979:102), a osim zajedničke kulture Etiopljane privlači i eritrejski geografski položaj koji pruža izlaz na more. Etiopske želje su ostvarene raspadom talijanske kolonijalne vlasti na kraju Drugog svjetskog rata i podjelom njezinih bivših kolonija na istoku Afrike. U dogovorima o raspodjeli talijanskog dijela Somalije i Eritreje, Etiopija je izrazila želju da Eritreja postane njezin dio, što je konačno ostvareno 1952. odlukom Generalne skupštine UN-a iz 1950. kojom Eritreja postaje federalna jedinica etiopskog carstva. Već u to doba u Eritreji se javljaju pokreti za nezavisnost, osobito nakon 1962. kada se odlukom etiopskog cara Haile Selasija Eritreja anektira i postaje jedna od četrnaest njezinih provincija. Eritreja nije prošla razdoblje dekolonizacije, budući da je odmah po oslobođenju kolonijalne vlasti postala dio Etiopije, zato je njezino razdoblje do osamostaljenja 1993. obilježeno tridesetogodišnjom borbom za nezavisnost. Predvodnik borbe od 1960. bio je Eritrejski oslobodilački front (ELF), a početkom 1970-ih sukobima unutar pokreta lijevo krilo se odvaja i formira Eritrejski narodnooslobodilački front (EPLF).

Većina članova ELF-a je bila islamske vjere dok je EPLF formirao kršćanski dio članstva s drugim otuđenim članovima. Eritrejsko stanovništvo inače čini devet glavnih etničkih naroda², od kojih su Tigrinja i Tigre dva najbrojnija, i podjednako su zastupljene dvije religije, islam i kršćanstvo³. Na sjeverozapadu zemlje i priobalnom dijelu žive većinom muslimani, a kršćani prevladavaju u unutrašnjosti i na dijelovima uz etiopsku granicu. Tako su većinu ELF-a činili muslimani koji nikad nisu bili privrženi Etiopiji niti se smatrali njezinim dijelom, i strahovali su od budućnosti u kojoj bi bili dio većinski kršćanske Etiopije. S druge strane, kršćanska polovica stanovništva se osjećala bliža Etiopljanima u doba njihove vladavine i zalagala se za jednakost dvaju naroda. EPLF je prihvatio marksističku ideologiju oslobodilačkog rata i postaje najznačajniji pokret u eritrejskoj borbi za nezavisnost, dok se u državi istodobno vodi građanski rat sukobljenih eritrejskih pokreta (Clapham, 2001:7-8). Glavni sukob dvaju fronta proizlazi iz

² Devet glavnih naroda u Eritreji su: Tigrinja, Tigre, Afar, Saho, Bedža, Bilin, Kunama, Nara i Rašaida

³ Muslimani čine 50% stanovništva i svi su sunitski muslimani; kršćani čine 47% stanovništva od čega su 40% pripadnici Eritrejske ortodoksne crkve, 5% rimokatolici i 2% protestanti

različitog shvaćanja budućeg eritrejskog nacionalnog identiteta što je i dovelo do raspada ELF-a početkom 70-ih. Dok ELF zagovara interese muslimanskog stanovništva, EPLF se zalaže za jednakost muslimana i kršćana u budućoj državi te od 1982. nakon građanskog rata⁴ u kojem se sukobljavaju fronte, EPLF postaje jedina prava oporbena snaga Eritreje dok je ELF poražen i izbjegao u susjedni Sudan gdje se raspada na brojne frakcije. Borba protiv etiopske vlasti započinje gerilskim napadima ELF-a 1961. na etiopske snage stacionirane u nizinskim predjelima na zapadu i sjeveru zemlje koji su uzrokovali njihovu odmazdu i stradanja civilnog stanovništva ruralnih područja. Hapšenja, strijeljanja i paljenja cijelih sela, te stalna zračna i artiljerijska bombardiranja postali su svakodnevna pojava u pobunjeničkim eritrejskim naseljima. Tijekom 70-ih napadi su prošireni na cijelu zemlju što je rezultiralo odlaskom velikog broja izbjeglica u Sudan. Istodobno Etiopiju pogađa veliko siromaštvo i glad uzrokujući pobunu protiv carske vlasti Haile Selasija, koji je državnim udarom 1974. protjeran, a vlast preuzima vojna hunta (*Derg*) pod vodstvom pukovnika Mengistu Haile Mariama. Revolucija u Etiopiji 70-ih započeta smjenom vlasti i uspostavom komunističkog režima vojne hunte blisko povezane sa Sovjetskim Savezom suočila je novu vladajuću elitu sa secesionističkim pokretima unutar države. Osim borbe protiv eritrejskih gerilskih skupina, sukobljavaju se s pokretima etničkih grupa u Etiopiji - Tigrinjskim narodnooslobodilačkim frontom (TPLF) u sjevernoj provinciji Tigre, i Oromo oslobodilačkim frontom (OLF) u najvećoj i najbrojnijoj etiopskoj regiji (Sorenson, Matsuoka, 2001:40). Oni su imali veliku ulogu u eritrejskom postizanju nezavisnosti jer su se ta dva pokreta zajedno s EPLF-om borila protiv etiopske vlasti. Krajem 70-ih su eritrejske gerilske snage, ohrabrene situacijom u Etiopiji, pokrenule osvajanja svojih naselja, te su krajem 1977. imale pod kontrolom najveća naselja osim glavnom grada Asmare. Etiopske snage našle su se okružene i bile su prisiljene na povlačenje. Eritrejskim separatističkim snagama veliku pomoć su pružale arapske zemlje i susjedni Sudan od kojih su primali hranu i vodu, ali i naoružanje. Zbog sukoba eritrejskih pokreta i nekoordiniranosti akcija s pokretima u Etiopiji izostaje uspjeh u daljnjim oslobodilačkim akcijama i rušenju etiopske vlasti. Početak procesa stjecanja nezavisnosti i rušenja etiopske vlasti ponovno je aktivnije pokrenut sredinom 80-ih godina velikim pobunama eritrejskih skupina i naroda Tigrinja u Etiopiji. U početku je režim Mariama odolijevao napadima uz sovjetsku pomoć, no krajem 80-ih kada slabi sovjetska moć i oni obustavljaju svoju pomoć, režim doživljava poraze pod napadima udruženih EPFL-a i TPLF-a. Konačni poraz i pad vojne hunte dogodio se 1991. kada u Etiopiji vlast preuzima Meles Zenawi, vođa TPFL-a, u koaliciji Etiopskog narodnog

⁴ Prvi građanski rat kao posljedica sukoba dvaju fronta odvijao se od 1970. do 1974. a drugi od 1980. do 1982.

revolucionarnog demokratskog fronta (EPRDF). Eritreja je ostvarila svoj san o nezavisnosti, iako službeno tek dvije godine kasnije kada se 1993. na referendumu održanom pod pokroviteljstvom UN-a 99% eritrejskog stanovništva izjasnilo za nezavisnost. Novi etiopski režim odmah je priznao nezavisnost Eritreje (Kolarević, 2011: 5).

Vlast u Eritreji preuzima pobjednički EPLF pokret, preimenovan u stranku Narodni front za demokraciju i pravdu (PFDJ) te započinje izgradnja eritrejskog identiteta na temeljima oslobodilačkog rata. Odnosi s Etiopijom bili su prijateljski svega nekoliko godina, do 1997. kada potaknuta politikama eritrejske vlasti Etiopija zauzima pojedina naselja na području grada Badmea. Granični sporovi na području etiopske regije Tigre i planinskih dijelova Eritreje uz granicu su stalna pojava od eritrejske nezavisnosti jer na tim područjima živi narod Tigrinja koji dijeli isti jezik, istu vjeru i sličnu kulturu. Raseljenost etničkih grupa među više susjednih zemalja u Africi je stalan problem i čest uzročnik sukoba pa tako i u slučaju Eritreje i Etiopije. Uz granična pitanja drugi problemi u odnosima dviju država su pitanje položaja Etiopljana u Eritreji i obrnuto⁵, ali i različite ideološke i ekonomske politike. Dogovori o usklađenim i integriranim ekonomskim odnosima postignuti 1993. nisu implementirani u potpunosti. Jedno od spornih pitanja je etiopski pristup eritrejskim lukama, iako je Eritreja dozvolila korištenje njezinih luka, naplaćivala je velike naknade za korištenje tako da se Etiopija obratila Džibutiju i dogovorila uporabu njihovih luka. Sljedeći problem su inkompatibilnost u područjima investicija i slobodnog kretanja ljudi, Eritreja je tražila brzu liberalizaciju za razliku od Etiopije koja je tražila više restrikcija u određenim područjima. Zatim novi i nespojivi tarifni režimi, kamatne stope i tečajne politike te eritrejsko uvođenje nove valute (*nakfa*) (Seifu, 2012). Uz to Eritreja je jačala gospodarski, ubrzano se razvijala i nastojala postati regionalni lider, što se nije sviđalo etiopskim vlastima, njihovim donedavnim „vladarima“. Novi sukob susjednih zemalja započeo je u svibnju 1998. kada se granična svađa pretvara u rat. Sporno je područje grada Badmea, koji je prema talijansko-etioopskom ugovoru iz 1902. u doba talijanske kolonijalne uprave pripao Eritreji, ali je u vrijeme etiopske aneksije bio pod njihovom upravom od 1962. Tijekom zajedničke borbe EPLF-a i TPLF-a protiv vlasti *Derga* dvije skupine su izmjenjivale kontrolu nad područjem, ali je uspostavom nove vlasti i proglašenjem samostalne Eritreje granično pitanje palo u drugi plan, iako nova etiopska vlast povlači granice duž etničke linije i proširuje tigrajsku regiju pripajanjem dijelova susjednih provincija. Kako bi se izbjegli granični sukobi 1997. formirana je zajednička granična komisija na inicijativu eritrejskog predsjednika

⁵ Eritreja daje mogućnost dvojnog državljanstva, dok Etiopija to ne omogućava i to postaje najveći problem nakon 1993. kada dio Eritrejaca u Etiopiji ostaje bez državljanstva.

Afewerkia. Eritrejci su smatrali da treba poštivati kolonijalne granice, kao što je slučaj u ostalim afričkim zemljama, no Etiopija sama kreira novu granicu prema kojoj Badme pripada njezinom teritoriju. Komisija nije uspjela u rješavanju problema, te u listopadu 1997. etiopske snage ulaze na područje Badmea, zauzimaju pojedina sela, uspostavljaju svoju administraciju i protjeruju eritrejsko stanovništvo. Slika 2 prikazuje sporna granična područja dviju država s koje je vidljivo da svaka ima pretenzije na teritorij dodijeljen onoj drugoj, a najspornije je područje Badmea gdje se vodio najveći sukob.

Slika 2: Sporna granična područja Etiopije i Eritreje

Izvor: news.bbc.co.uk

Rat je službeno započeo etiopskom objavom rata 13. svibnja 1998. i zračnim bombardiranjima eritrejskih ciljeva, iako je Eritreja nastojala postići sporazum i spriječiti oružani sukob. Objavom rata obje strane započinju masovnu mobilizaciju graničnih područja popraćenu okrutnim deportacijama „neprijateljskog“ stanovništva. U sukob se uključuju vanjski akteri pokušavajući posredovati u mirovnim dogovorima, ali niti jedan mirovni pokušaj ne uspijeva do 2000. U lipnju 2000. najprije je potpisan Sporazum o prestanku neprijateljstva, a rat službeno završava 12. prosinca 2000. potpisivanjem Alžirskog mirovnog sporazuma koji zadužuje određena tijela dviju država, UN-a i OAU-a za kontrolu granica i sukoba. Dogovoreno je da će se istražiti korijeni sukoba; arbitrarno će se obilježiti granica na temelju kolonijalnih ugovora i međunarodnog prava; utvrdit će se sve tvrdnje o gubicima, ozljedama i šteti obiju strana; a misija UN-a će pratiti provođenje mirovnog dogovora i pružiti administrativnu i tehničku pomoć; te su se dvije strane obvezale da će svi budući granični sukobi i sporovi biti rješavani

mirnim putem. Prema odluci granične komisije osnovane na temelju mirovnog sporazuma Badme je 2002. dodijeljen Eritreji što Etiopija odbija prihvatiti.

Problemi dviju država vuku svoje korijene iz doba kolonijalne vladavine, posljedica su etničke raznolikosti prostora i granica koje ne prate etničku liniju. Mnogi narodi su nomadski pa je njihovo kretanje teško pratiti, no uzrok su svađa i sukoba susjednih zemalja kao u slučaju Eritreje i Etiopije. Konkretno u njihovu slučaju secesijom Eritreje nije proveden proces o rješavanju potencijalnih i postojećih graničnih sporova, upravljanju preklapajućeg stanovništva, statusu državljana koji žive na teritoriju druge strane i međudržavnim odnosima (Seifu, 2012:167).

Tijekom razdoblja tridesetogodišnje borbe za nezavisnost uništena su brojna naselja a veliki broj ljudi raseljen ili izbjegao. Eritreja se morala suočiti s izgradnjom države, obnovom gospodarstva i infrastrukture, uklanjanjem zaostalih mina, demobilizacijom i društvenom reintegracijom oko 95 tisuća boraca. Problem je i povratak oko pola milijuna eritrejskih izbjeglica iz Sudana, čiji povratak je bio otežan zbog optužbi eritrejske vlade da sudanski islamski režim nastoji infiltrirati „eritrejske džihadiste“ i straha od politizacije izbjeglica iz Sudana (Rock, 1999:132-134). Ekonomskim politikama Eritreja nastoji oporaviti svoje gospodarstvo potičući razvoj industrije i usluga, povećanjem izvoza i ulaganjem u poljoprivredu, a neprimjenom dogovorenih usklađenih politika s Etiopijom pokazuje da se želi odmaknuti od nje i postati nezavisna u tom području. Drugi sukob uništio je sav napredak i obnovljenu infrastrukturu, te donio nove gubitke za obje strane. Osim velikih ekonomskih gubitaka, ljudski gubitci i broj izbjeglica veći su nego tijekom proteklih sukoba. Ukupno je oko 50 tisuća poginulih vojnika na svakoj strani, gotovo milijun izbjeglica iz Eritreje, uz oko 70 tisuća Eritrejaca protjeranih iz Etiopije i oko 40 tisuća protjeranih Etiopljana, koji su često na nehuman način deportirani iz zemlje prebivališta. Pitanje eritrejskih izbjeglica u susjednim zemljama danas predstavlja problem u odnosima tih zemalja, dok se istodobno posljednjih godina bilježi sve veći porast eritrejskih izbjeglica zbog autoritarnog režima koji nasiljem nad stanovništvom, ograničavanjem prava i sloboda, te trajnom vojnom obvezom tjera ljude, osobito mlade muškarce, na bijeg iz zemlje.

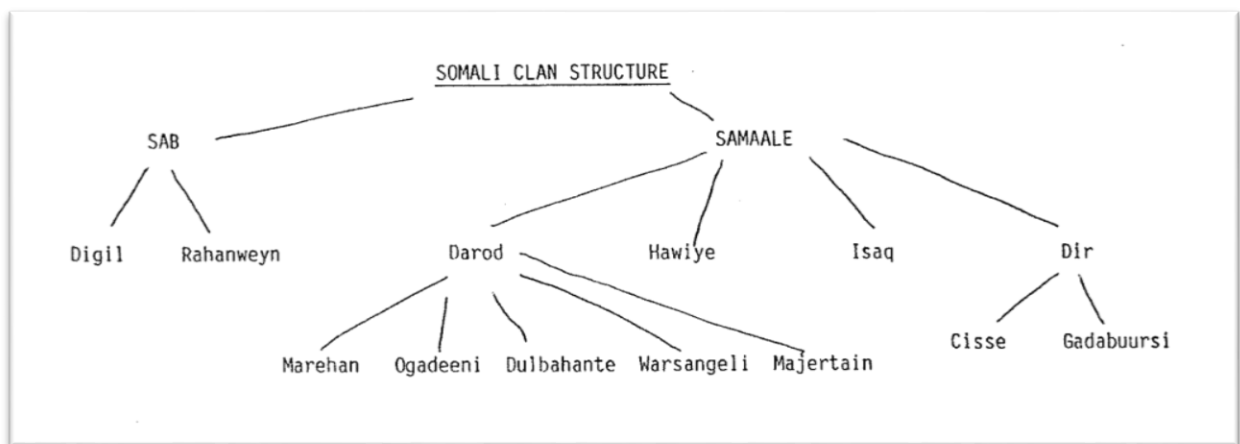
Postizanje nezavisnosti je za Eritrejce ostvarenje desetljetnog sna i nisu spremni prepustiti dio teritorija ili raditi ustupke svojim bivšim vladarima. Eritrejski nacionalni identitet i država nakon 1993. nastaju na temeljima oslobodilačkog rata, još u vrijeme borbe EPLF poziva na zajedništvo u suprotnosti s „etiopskim drugima“ (Clapham, 2001:8). Eritrejska vlada predvođena PFDJ-om nastala je pozivanjem na jedinstvo stvoreno borbom, a nacionalizam i

država koja na njemu počiva nastali su nametanjem odozgo ne stvaranjem odozdo. PFDJ se proglašava jedinom strankom, granice regija povlače se tako da se izmijeni prijašnja podjela i pripadnost istim zajednicama, donose se zakoni koji pogoduju interesima kršćanske populacije, visoka je razina kontrole i militarizacije u zemlji, te se pretvara u vojnu državu. Od završetka sukoba 2000. države su u stanju „ni mira ni rata“, granični spor je pravno gledano riješen, granica je ucrtana, no to ne smanjuje tenzije i narušene odnose dviju država. Opstojnost eritrejskog režima, PFDJ-a i predsjednika Afewerkia na vlasti od 1993. ovisi o rješenju ovog pitanja pa ga upravo nerješivost spora i stalni sukobi održavaju na vlasti. Stalnim vojnim jačanjem i potporom somalskoj islamskoj skupini Al-Shabab Eritreja troši svoje resurse i gubi međunarodne saveznike i njihovu pomoć koji su joj potrebni. Takva politika i obvezna mobilizacija razlog su velikih emigracija iz zemlje posljednjeg desetljeća.

III.2. Somalija

Somalija je stekla svoju nezavisnost 1960. ujedinjenjem dviju kolonija – Talijanske i Britanske Somalije, te prihvaća koncept prava na samoodređenje naroda na temelju kojeg želi Somalcima van države omogućiti da se ujedine sa maticom. Takav stav dovodi ju do međudržavnih sukoba sa susjednim zemljama osobito Etiopijom oko pokrajine Ogaden. Somalija je prilično homogena zemlja etnički i vjerski, gdje oko 90% stanovništva čine Somalci i oko 99% muslimani suniti. Iz ovih podataka možemo zaključiti da etnički sukobi nisu problem Somalije, ali zato postoji podjela na klanove koji su uzročnici sukoba od 1990-ih i klanska podjela uvelike utječe na politički, društveni i ekonomski život. Postoji šest glavnih klanova⁶ (tzv. klanske obitelji) i nekoliko manjih koji prevladavaju na određenom teritoriju, a svaki od njih dijeli se na brojne podklanove pa i podpodklanove. Klanovi iz skupine *Samaale* čine oko 75% Somalaca, a klanovi skupine *Sab* 20% te se oni međusobno razlikuju prema jeziku i načinu života (Hesse, 2011: 3). Unatoč klanskoj podjeli Somalci vjeruju da svi „potiču iz istih korijena i stoga pripadaju jednoj `naciji““ (Bongartz, 1991: 10) i uvijek se na to pozivaju u namjeri ujedinjenja svih Somalaca u „jednoj nacionalnoj državi“, politike koju vlada ipak napušta nakon desetljeća borbi.

Slika 3: Podjela somalskih klanova

Izvor: Bongartz, Maria (1991) The Civil War in Somalia

Osamostaljenjem zemlje uspostavljena je demokracija i višestranačje, no njezino trajanje je kratkog vijeka, do 1969. kada je ukinuta državnim udarom i uspostavom vojne diktature temeljene na socijalističkoj ideologiji. Kako navodi Maria Bongartz (1991:14-15.) dva faktora

⁶ Šest najvećih klanskih skupina su: *Rahanweyn*, *Digil*, *Daarood*, *Hawiye*, *Isaq* i *Dir*. Ovi klanovi potječu iz dvije glavne skupine: *Sab* i *Samaale* – *Rahanweyn* i *Digil* dio su skupine *Sab*, dok su ostali dio skupine *Samaale* i smatraju se pravim Somalcima

su dovela do pada demokratskog režima koji se pokazao dugoročno neodrživim u takvom obliku. Prvi faktor odnosi se na nepovjerenje i konkurentnost Sjevera i Juga, bivših Britanske i Talijanske Somalije, obzirom na neravnomjernu podjelu moći kao posljedice kolonijalnog razdoblja u kojem su dvije sile različito upravljale svojim kolonijama i ostavile razlike u razvoju i unutrašnjoj strukturi. Dok je Jug bio administrativno (tu je smješten glavni grad i ujedno glavna luka) i ekonomsko središte bogato plodnim poljima i rijekama, Sjever je zapušteno, uglavnom poljoprivredno područje siromašnih uroda i uskraćeno ulaganja i razvoja. Drugi faktor je ugrađenost tradicionalnih društveno-političkih odnosa u politički sustav, odnosno važnost klanova, obitelji i srodstva u političkom životu. Kad su 1969. vojni časnici na čelu sa Siadom Barreom srušili vladu i predstavili svoj politički program u kojem nema mjesta korupciji i tribalizmu, narod je novi režim oduševljeno prihvatio. Međutim, novi režim je monopolizirao vlast, zabranio sve stranke, uveo cenzuru, osnovao Nacionalnu sigurnosnu službu (NSS) koja je kontrolirala javno mnijenje, zabranila slobodu govora i hapsila političke protivnike. Nastojala se potisnuti odanost klanovima a sigurnosna služba je koristila neslaganje klanova kako bi potakla njihovu razjedinjenost i potisnula opozicijske snage, no dolazi do upravo suprotnog i privrženost klanu, kao jedinom sigurnom utočištu, postaje još veća. Somalska revolucionarna socijalistička stranka (SRSP), jedina dopuštena stranka, nastala 1976. zadužena je za sukobljavanje s opozicijom i širenje socijalističke ideologije raznim programima i kampanjama. Somalska socijalistička ideologija i pokušaji indoktrinacije nisu se pokazali uspješnima, budući da je stanovništvo pogođeno siromaštvom i izloženo strogom nadzoru bilo nezadovoljno. Još jedan razlog nezadovoljstva je poraz u ratu protiv Etiopije 1978. kada je Somalija neuspješno pokušavala zauzeti etiopsku pokrajinu Ogaden naseljenu Somalcima. Nezadovoljnici Siadove politike i protivnici somalskog približavanja Zapadu, pokušavaju 1978. izvršiti državni udar, no nakon neuspjeha odlaze u egzil u Etiopiju i tamo osnivaju prvi somalski oporbeni pokret – Somalski front spasa (SOSAF). SOSAF i ostale pro-sovjetske skupine su 1981. osnovali Somalski demokratski front spasa (SSDF), koji se iz Etiopije uz potporu njihove vlasti borio protiv Siada. Iste godine je na sastanku u Londonu osnovan novi oporbeni pokret Somalski nacionalni pokret (SNM), smješten u Etiopiji, koji se uz njihovu i potporu Libije bori protiv režima u Somaliji. Tijekom 1989. raste broj oporbenih pokreta pa tako nastaju Ujedinjeni somalski kongres (USC) odvojivši se on SNM-a, i Somalski patriotski pokret (SPM) nastao iz dijela nacionalne vojske. Treba imati na umu kako su svi pokreti povezani s pojedinim klanovima, što će biti osobito vidljivo u njihovim sukobima za vlast nakon 1991. Počeci građanskog rata u Somaliji vidljivi su 1988. kada snage SNM-a napadaju gradove Burao i Hargeisu na sjeveru Somalije, a u namjeri da povrate kontrolu nad njima vladine snage

započinju zračne napade u kojima stradava veliki broj civila. S vremenom se ostali pokreti priključuju borbi protiv režima i preuzimaju kontrolu nad većinom teritorija zemlje, osim većih gradova (Modačišu, Hargeisa, Burao i Berbera) koji ostaju pod kontrolom vlade ali samo do kraja 1989. Tijekom 1989. izbijaju sve veći sukobi oporbenih pokreta i vladinih snaga, ali i klanova i ostalih lokalnih bandi međusobno te osvetnički napadi vojske prema civilnom stanovništvu za koje se vjeruje da podupiru oporbu i pripadaju drugim klanovima. Oni se često sukobljavaju zbog kontrole nad teško dostupnim i nedostatnim resursima, što je prouzrokovala velika financijska kriza u državi porastom inflacije, velikim vanjskim dugom, smanjivanjem strane pomoći i pljačkom državnih resursa od strane vladinih dužnosnika i njihovih suradnika. Svi ti faktori zajedno povećavaju nezadovoljstvo stanovništva i privrženost klanovima koji podijeljeni među pokretima započinju intenzivne sukobe nakon rušenja režima. Posljednjim zajedničkim akcijama SNM-a, SPM-a i USC-a srušen je režim Siada Barre u siječnju 1991. i konačno oslobođen Mogadišu, posljednje uporište vladinih snaga. Dva dana nakon svrgavanja i protjerivanja Barre USC uspostavlja prijelaznu vlast u Mogadišu i započinje ono što Kapteijns (2013) naziva „klansko čišćenje“, najprije u glavnom gradu a zatim i u ostatku zemlje. Cilj takve politike je „očistiti“ državu svih neprijateljskih klanova, osobito svih članova klana kojem je pripadao bivši predsjednik Barre.

Dok su neki ljudi, koji su dugo vremena bili ključni igrači u Barreovu režimu, bili primljeni u USC kao heroji na temelju njihove klanske pozadine, ostali takvi ključni igrači, kao i veliki broj običnih ljudi koji nisu imali ništa sa režimom ili koji su propatili od režima više od oni koji ih sada žele ubiti, bili su namjerno ciljani kao žrtve nasilja na temelju njihove klanske pripadnosti. Ne samo ljudi koji su imali istu klansku pripadnost kao predsjednik i njegove Crvene beretke, iako su i oni bili među žrtvama. Svi povezani s klanom Daarood (...) sada, neovisno o njihovoj osobnoj prošlosti, smatraju se neprijateljima koje treba ubiti i protjerati (Kapteijns, 2013:135).

Neki pokreti su se priključili USC-u u provođenju njihove politike dok su se s drugima sukobljavali. U Somaliji je vrlo brzo zavladao kaos obzirom da nije bilo središnje vlasti, a pokreti su se međusobno borili da ju prisvoje kako na lokalnoj tako i državnoj razini. Sljedeća rečenica najbolje opisuje situaciju u Somaliji narednih dvadeset godina: „južne i središnje dijelove većinu 1990-ih i prvu polovicu 2000-ih kontroliraju brojni nedržavni akteri – ‘gospodari rata’ i frakcijske vlasti poduprte klanskim milicijama, i kasnije vijeća starješina, općinske uprave i islamske grupe također kontroliraju dio teritorija“ (Lindley, 2009: 16.). Regionalne i međunarodne organizacije nastojale su pronaći rješenje i pozivale sukobljene strane na pregovore o uspostavi stabilne vlasti. Prvi pokušaj je bio već 1991. kada

se na inicijativu predsjednika Džibutija okupljaju svi pokreti, no zbog njihova neslaganje ne dolazi ni do kakvih dogovora. Kasnije je bilo još brojnih pokušaja susjednih zemalja i međunarodne zajednice u postizanju dogovora i pomirenja, ali i neuspjela UN-ova mirovna misija i operacija UNOSOM čije su snage povučene iz Somalije 1994. Tek 1996. Etiopija uspijeva okupiti predstavnike 26 somalskih klanova koji u siječnju 1997. potpisuju sporazum o pomirenju, tzv. Zajednička deklaracija, te je dogovoreno osnivanje Nacionalnog vijeća spasa (NSC) čija zadaća je uspostava Prijelaznog središnjeg tijela ili Privremene nacionalne vlade. Međutim, i taj pokušaj se pokazao neuspješnim iz brojnih razloga. Na ponovnu inicijativu Džibutija 1999. okupljeno je 3000 somalskih predstavnika na najvećoj mirovnoj konferenciji na kojoj je osnovana Prijelazna nacionalna skupština (TNA) i Prijelazna nacionalna vlada (TNG) čiju vlast nisu prihvaćali svi u Somaliji, ali ni susjedna Etiopija. U Nairobiju je 2004. kao nasljednica TNG-a formirana Prijelazna federalna vlada (TFG) na temelju „4,5 formule“ što znači da bi vlast bila podijeljena između četiri glavne klanske obitelji⁷ zajedno s manjim klanovima. Nova vlast također se pokazala neuspješnom u postizanju nacionalnog pomirenja i uspostavi kontrole u cijeloj zemlji, i tek dvije godine kasnije seli iz Kenije u Baidou u Somaliji (Kasajja, 2011.). Početkom 2000-ih u Somaliji se javlja nova opasnost i prijetnja uspostavi stabilne vlasti – Unija islamskih sudova (ICU). Unija islamskih sudova nastala je 2000. ujedinjenjem podklanova temeljenih na šerijatskom pravu i 2006. jača svoju poziciju porazivši Savez za obnovu mira i borbu protiv terorizma (ARPCT)⁸ te preuzima vlast u Mogadišu i pridonosi uspostavi veće razine sigurnosti i gospodarskom oporavku. Prema svjedočenju stanovništva u Mogadišu oni su bili sretni zbog dolaska ICU-a, „mir i stabilnost smo imali jedino kad je ICU držao vlast (...), sve je funkcioniralo kako je trebalo funkcionirati, to je bilo šest mjeseci raja i bili smo stvarno blagoslovljeni“ (Lindley, 2009:21). Iako se pokazao rješenjem za situaciju u Somaliji, problem je u njihovu nametanju strogih islamskih pravila i protivljenju „ne-islamskom ponašanju“, protiv čega se pobunila i Etiopija uz potporu SAD-a (Kasajja, 2011: 18). TFG uz potporu etiopskih snaga pokreće brzi protunapad u prosincu i u nekoliko dana su okupirali Mogadiš natjeravši vođe ICU-a da napuste zemlju. To ih nije oslabilo i brojne opozicijske fragmentirane grupe ponovno započinju napade na TFG i etiopske snage, pri čemu se osobito ističe Al-Shabaab, vojno krilo ICU-a čiji cilj je „voditi džihad protiv neprijatelja islama i uspostava islamskog kalifata u Somaliji“ (Omar, 2012:18). Al-Shabaab je zauzeo većinu

⁷ Četiri glavne klanske obitelji u vladi bile su Hawiye, Darod, Digil-Rahanweyn i Dir

⁸ ARPCT je šarolika koalicija gospodara rata s područja u i oko Mogadiša, nastala uz potporu SAD-a s ciljem sprječavanja terorističkih prijetnji i islamskog radikalizma

područja u središnjoj i južnoj Somaliji i postao nova najveća prijetnja uspostavi stabilne jedinstvene vlasti, ali i prijetnja susjednim zemljama i zapadnim silama zbog njihova pozivanja na džihad i suradnje s Al-Qaedom. Zajedničkim snagama TFG i članovi AMISOM-a⁹ pokušavaju poraziti Al-Shabaab i vratiti teritorije pod svoju kontrolu, u čemu napreduju posljednjih godina, iako je Al-Shabaab i dalje prisutan u južnom dijelu zemlje. Unutar samog ICU-u su postojale podjele pa je nastao Savez za ponovno oslobođenje Somalije (ARS), umjereno krilo ICU-a, netom prije pregovora sa TFG-om u Džibutiju. Dvije strane – TFG i ARS – su sudjelovali na konferenciji u Džibutiju 2008. u četiri runde pregovora na kojima je dogovoreno sljedeće: 1) prestanak oružanih sukoba; 2) dolazak UN-ovih snaga; 3) povlačenje etiopskih snaga; 4) Zajednička deklaracija o modalitetima za provedbu prestanka oružanih sukoba; 5) stvaranje jedinstvene vlade i inkluzivnog parlamenta, u kojem su članovi ARS-a dobili 200 zastupničkih mjesta (Kasajja, 2011:21-24). Nova vlada i predsjednik izabrani su 2012., dok se ponovni izbori očekuju 2016. Zadnjih nekoliko godina primjećuje se smirivanje situacije u Somaliji, osobito u Mogadišu koji se postepeno vraća u normalu i gospodarski se oporavlja.

Dvadesetogodišnji neprestani sukobi imali su ozbiljne posljedice na gospodarstvo, infrastrukturu i stanovništvo Somalije. Prema posljednjim izvještajima iz 2015. godine od 12,3 milijuna stanovnika oko 4,5 milijuna stanovnika ugrožen je život zbog nedovoljne ili nezadovoljavajuće prehrane, oko 3,2 milijuna nema osiguranu potrebnu zdravstvenu skrb, preko 1,1 milijun je još raseljen unutar države dok oko milijun somalskih izbjeglica živi u kampovima u susjednim zemljama (Humanitarianresponse.info, 2016.). Nestabilna vlast uz stalne prijetnje Al-Shabaaba osobito na jugu zemlje ne može se nositi s potrebama svog stanovništva i osigurati im potrebne uvjete za život. Pravi broj civilnih žrtava nemoguće je odrediti, budući da obuhvaća ljude ubijene od strane opozicije ili snaga vlade tijekom civilnog rata, sve ubijene u doba „klanskih čišćenja“ te sve preminule od posljedica dugogodišnjih sukoba (bolesti, glad...), pa se brojka kreće u milijunima. Uslijed teške situacije u zemlji u razdoblju bezvlašća i bezakonja neki su dijelovi zemlje proglasili svoju autonomiju, te su oni danas autonomne regije u sastavu Somalije. Odmah 1991. je SNM na sjeveru proglasio republiku Somaliland, danas autonomnu regiju, sljedeći su 1998. Jubaland na krajnjem jugu i Puntland na sjeveroistoku proglasili autonomiju. Tijekom 2000-ih još su tri regije dobile autonomiju – Galmudug u središnjem dijelu zemlje 2013., Jugozapadna Država Somalije 2002. i Država Središnje Regije 2015. Iako je zabilježen napredak i vlada

⁹ Misija Afričke unije u Somaliji

drži kontrolu nad većinom teritorija, razjedinjenost zemlje i prijetnja Al-Shabaaba čine budućnost Somalije neizvjesnom. Snagama Afričke unije mandat je nekoliko puta produljen te su one i dalje prisutne, pomažući u borbi protiv protu-vladinih snaga i zadužene za osiguravanje mira tijekom nadolazećih izbora za čije regularno provođenje prijetnju predstavlja Al-Shabaab.

III.3. Sudan

Već prve godine svoje nezavisnosti 1956. Sudan se našao u građanskom ratu, a ubrzo nakon njegova završetka izbio je novi rat, pa je tako povijest nezavisnog Sudana obilježena dugim razdobljima sukoba. Sukobi u Sudanu najčešće se karakteriziraju kao etničko-vjerski, odnosno sukob između Arapa, sjevernih Sudanaca i Afrikanaca, južnih Sudanaca ili Muslimana i Kršćana, iako ih možemo označiti i kao sukob Sjevera i Juga i sukobe oko resursa. Dominacija Sjevera naslijedena iz kolonijalnog razdoblja nastavljena je u samostalnoj državi, pa unatoč tome što je Sjever pogođen čestim sušama bio nepovoljniji za poljoprivredni uzgoj eksploatacijom Juga osiguravao je resurse potrebne za razvoj. Uz tu dominaciju povezana je etno-religijska podjela stanovništva pa tako na sjeveru većinu čine Arapi i muslimani. Ratovima će podčinjen i osiromašen Jug pokušati izboriti veću autonomiju, kasnije i samostalnost, što će mu uspjeti tek 2011.

Na području Sudana živi oko 30 milijuna stanovnika i sastoji se od oko 597 različitih plemenskih i podplemenskih grupa. Najveća razlika je između arapskog stanovništva koje živi u sjevernom pustinjskom dijelu i afričkog stanovništva na južnom savanskom prostoru. Glavna djelatnost u Sudanu je poljoprivreda od čega 80% proizvodnja bilja i stočarstvo, a od ukupne površine zemlje dvije trećine je neobrađeno zbog nepovoljnog tla i nepristupačnosti vode. Najpogodnije područje za poljoprivrednu proizvodnju je jug, bogatiji rijekama i povoljnijom klimom, no kao posljedica britanske uprave koja je sav ekonomski, politički i infrastrukturni razvoj usmjerila na sjever, jug i zapad su stagnirali u razvoju. „Takva politika prema Jugu dovela je do potpune odvojenosti Juga i Sjevera: zadržane su plemenske strukture, uloženi su mali ili nikakvi napor u unaprjeđenje društvenog i ekonomskog razvoja; obrazovanje (s engleskim više nego arapskim kao jezikom sporazumijevanja) je bilo osnovno i minimalno. Rezultat je bio ne samo izolacija Juga od Sjevera, nego i od ostatka svijeta“ (Suliman, 1997: 105). Nakon odlaska britanske administracije 1956. njihovu upravu na Jugu zamjenjuju sjevernjaci ujedno namećući svoju vjeru i porijeklo kao temelje države, što izaziva nezadovoljstvo Južnjaka. “U Sudanu, gdje je država legalno ojačala diskriminaciju, nenamjeren rezultat je bio veliko političko nasilje između onih koji vladaju mehanizmom isključivosti i onih koji zahtijevaju ili uključivanje u državu ili ostvarivanje prava na samoodređenje“ (Idris, 2005: 12). Nakon stjecanja nezavisnosti Sjevernjaci su željeli uklopiti svoj identitet u cijelu državu i osigurati dominaciju Sjevera i islama, dok bi Jug pristao na uspostavu federacije temeljenu na dva identiteta – arapskom i afričkom – u kojoj bi postojale dvije kulture. Južnjački pokušaji

stvaranja federacije i dobivanja veće političke uloge nisu uspjeli, pa je u južnosudanskom gradu Toritu pokrenut ustanak na što je vlada odgovorila slanjem vojske koja izvršava masakr nad civilima diljem Južnog Sudana. Tako iz jedne pobune nastaje rat između Južnog i Sjevernog Sudana. Do kraja 1955. završena je okupacija Južnog Sudana i sjeverni Sudanci su preuzeli potpunu kontrolu nad svim javnih službama. Južni Sudan je ubrzo svoj oružani pobunjenički pokret Anyanya pretvorio u gerilsku vojsku spremnu na borbu protiv administracije Sjevera i njihovih dužnosnika, predvođenu civilnom vlašću i uz široku potporu stanovnika. Na prvim demokratskim izborima 1958. dvije islamske stranke su osvojile većinu i formirale vladu te postavile svog predsjednika, no već iste godine izvršen je državni udar predvođen generalom Ibrahimom Abbudom, glavnim zapovjednikom sudanske vojske. Novi režim vjerovao je da se jedinstvo može postići samo širenjem arapske kulture i islama na Jug, čak je 1962. donesena odluka kojoj se ograničavaju aktivnosti kršćanskih misionara da bi konačno dvije godine kasnije svi bili protjerani iz Južnog Sudana. U razdoblju Abbudove vladavine započet je snažan proces arabizacije i islamizacije promjenama u obrazovanju, uvođenju arapskog jezika umjesto engleskog kao službenog, uspostavom instituta za poučavanje islama i sl. Abbudova vladavina završila je 1964. nakon studentskih prosvjeda koji su zahvatili ostale društvene skupine nezadovoljne trenutnim režimom. Razdoblje do 1969. obilježile su česte smjene vlasti, stalni napadi Anyanya na stanovništvo sa sjevera i okršaji dviju oružanih skupina. Jug nije imao čvrsto vodstvo u svojoj borbi do 1967. kada Joseph Lagu ujedinjava sve pobunjeničke skupine pod svojim zapovjedništvom i u suradnji s Izraelom trenira svoju vojsku. Ponovnim državnim udarom 1969. prekinuto je razdoblje čestih, nestabilnih vlada, tada vlast preuzima pukovnik Jaafar al-Numayri i po uzoru na Nasera u Egiptu prihvaća sekularnu, socijalističku, pan-arapsku ideologiju. Sudanskom vodstvu na sjeveru sve veći problem postaje borba protiv ojačanih vojnih snaga Juga od kojih trpe teške poraze, unatoč pomoći koju su im pružili Egipat i Sovjetski Savez. Novi ministar zadužen za poslove Juga pokrenuo je razgovore s njihovim vođama o mirovnom dogovoru i prvi sastanak je održan 1971. u Adis Abebi. Tad je Numayri proglasio jednostrani prestanak vatre a Lagu zaustavio napadačke akcije svojih snaga. Drugi sastanak održan je u veljači 1972. na kojem je postignut sporazum dviju strana potpisan 27.3. Dogovoreno je stvaranje federalne države u kojoj će Jugom upravljati zakonodavna skupština i vijeće ministara, južnjačku vladu vodit će južnjaci koje predloži Numayri uz pristanak visokog izvršnog vijeća, te je dogovoreno da će engleski ponovno postati službeni jezik na Jugu. Time je nakon 17 godina postignut mir, iako ne zadugo budući da su neki južnjački političari bili nezadovoljni što Lagu nije zahtijevao neovisnost Juga, te je postojala

opasnost novih pobuna. Numayri je u razdoblju nakon rata uspio potaknuti razvoj zemlje, iako najviše na sjeveru, no nije uspio ostvariti širu podršku pa je vladao pod stalnom prijetnjom državnih udara kako od strana unutar zemlje tako i onih vanjskih, predvođenih libijskim predsjednikom Gadafijem (Natsios, 2012). Niti nakon službenog završetka rata napetosti između dviju strana nisu nestale, štoviše one su pojačane kao rezultat Numayrive politike. Numayri se miješao u politiku Juga osobito u izbore za predsjednika Visokog izvršnog vijeća nametnuvši svog čovjeka Abel Ariela te često kršio odredbe sporazuma iz Adis Abebe. Nakon pronalaska i eksploatacije naftnih polja na području Južnog Sudana krajem 70-ih na inicijativu ministra pravosuđa Hassan Turabia u Narodnoj skupštini se raspravljalo o zakonu kojim bi se dio Južnog Sudana dodijeljenog mu sporazumom iz 1972. ponovno vratio pod nadležnost Sjevera, točnije granično područje na kojem su otkrivena nafta polja. Takva odluka je izazvala reakciju i protivljenje južnosudanske delegacije, pa je rasprava o zakonu privremeno obustavljena. Predsjednik Numayri je 1983. donio odluku (Republican Order Number One) kojom je Jug podijeljen na tri provincije, svaka sa svojim slabim zakonodavnim tijelom, te ovim potezom zadobio kontrolu nad cijelim državnim aparatom Juga, nakon čega su uslijedili tzv. Rujanski zakoni kojima se nameće šerijatski zakon u svim provincijama Juga. Nametnuti zakoni uz odluku da se vojne trupe s Juga prebace na Sjever potaknuli su nove pobune i širenje otpora, te započinje drugi građanski rat. U drugom ratu veliku ulogu na strani Juga imao je John Garang, nekadašnji suradnik Josepha Lagua i osnivač Sudanske narodnooslobodilačke vojske (SPLA) i Sudanskog narodnooslobodilačkog pokreta (SPLM), koji se temeljio na tri stava: Arapi sa Sjevera izvlače resurse iz ostatka zemlje i financiraju razvoj i bolje uvjete života za arapsko stanovništvo; obzirom na različit etnički, rasni i vjerski sastav stanovništva Sudan može opstati samo kao multietnička i sekularna država; te zagovaranje ujedinjenog ali reformiranog Sudana, što je bilo suprotnu mišljenja većine pripadnika SPLA, no kako bi zadobio potporu Etiopije Garang je zagovarao ujedinjenje. Garang kao predvodnik građanskog rata pridobio je podršku cijelog Sudana uključujući i dio sjevernjaka, no unutar Južnog Sudana došlo je do neslaganja određenih skupina njegovom politikom koja ne inzistira na neovisnosti. Tijekom 80-ih kada potpora Garangu raste, popularnost Numayria pada uslijed velike ekonomske krize, korupcije i nepotizma, te velike suše za čije posljedice i pružanje pomoći se vlast nije pobrinula. Takvo stanje dovodi 1985. do novih demonstracija protiv režima što vojska iskorištava za izvršavanje državnog udara i preuzimanje vlasti te raspisivanje novih izbora održanih godinu kasnije. Šesnaestogodišnja Numayriva vladavina je završila i na izborima najviše glasova osvajaju dvije najveće stranke sjevera: stranka

Umma i Demokratska stranka unionista (DUP) a vlast preuzima Sadiq al-Mahdi. On je smatrao da će sukobi među plemenima na jugu dovesti do njihova poraza i da je arapsko-islamska kultura superiornija od afričko-kršćanske na čemu je temeljio svoj plan pobjede u ratu. Nastojao je držati rat u granicama juga, pružiti podršku i naoružanje plemenskim milicijama na granici koje bi palile južnjačka sela i natjerala ljude na seljenje prema sjeveru, čime bi došli pod utjecaj njihove kulture i na taj način bi bila provedena arabizacija i islamizacija južnjačkog stanovništva, i konačno, pokušavao je okrenuti južnjačka plemena jedna protiv drugih i time ih poraziti. Međutim, nije računao da će se dogoditi suprotno i da će se plemena udružiti zajedno i pružiti potporu SPLA-u, te ozbiljno zaprijetiti njegovim snagama, što ga je na koncu natjeralo da se sastane s Gaganom i pregovara o miru izazvavši nezadovoljstvo među svojim kadrovima i vojskom koja 1989. izvršava državni udar predvođena Omarom al-Bashirom. Bashir se u svojoj represivnoj vladavini vodio učenjima Hassana al-Turabia, vođe Narodnog islamskog fronta (NIF). Cilj novog islamskog režima bio je vojno poraziti Jug i nametnuti islam, te je građanski rat u Južnom Sudanu postao izrazito vjerski, politički i neobranjiv. Dvadesetogodišnje ratovanje počelo se približavati kraju 2002. kada započinju prvi pregovori dviju strana, na koje je režim sa Sjevera pristao između ostalog, jer je dugotrajnost rat utjecala i na ekonomsku stabilnost zemlje. Pregovori su trajali naredne tri godine kada je 2005. konačno potpisan Sveobuhvatni mirovni sporazum između SPLA i vlade Sudana. Dogovoreno je da će se formirati autonomna vlada Južnog Sudana u Jubi i privremena vlada Sudana u Khartumu, te će obje imati rezervirana mjesta za vodeće stranke – SPLM i NCP (Stranka narodnog kongresa); višestranački nacionalni izbori su održani 2010. a do 2011. Južni Sudan će na referendumu glasovati za odcjepljenje; šerijatski zakoni primjenjivat će se samo na muslimane; engleski će ponovno postati službeni jezik na Jugu; polovina prihoda naftnih polja će mjesečno biti uplaćivana u proračun Južnog Sudana; sve jedinice sudanske oružane snage (SAF) i SPLA će se povući na svoj teritorij, te će biti osnovane zajedničke vojne snage raspoređene po cijelom teritoriju. Nakon gotovo polustoljetne borbe Južni Sudan je 2011. odlukom većine od 98% postao nezavisna država (Natsios, 2012.). Potpisivanje sporazuma i završetak građanskog rata nije donio mir u zemlji pa tako 2013. u Južnom Sudanu izbija građanski rat kao posljedica sukoba unutar vodeće SPLM stranke i novostvorene vlade. U kolovozu 2015. je potpisan mirovni sporazum i prekid vatre, no sukobi su nastavljeni i odgođeno je sastavljanje prijelazne vlade. Samo ovaj sukob u Južnom Sudanu prouzročio je veliku humanitarnu krizu, preko 2,3 milijuna stanovnika je raseljeno, od čega se njih preko 720 tisuća nalaze u kampovima u susjednim zemljama, a oko 3 milijuna ljudi izloženo je riziku gladi. Osim toga rat je obilježilo veliko

nasilje nad civilnim stanovništvom i kršenje ljudskih prava, nekoliko desetaka tisuća ubijenih, uništavanje cijelih sela, silovanja, regrutiranje dječaka u vojsku i sl (Mercycorps.org). Dva građanska rata u Sudanu u kojima je smrtno stradalo više od dva milijuna ljudi a oko četiri milijuna ih je raseljeno ili završilo u izbjeglištvu, imali su i velike posljedice za sudansko društvo i ekonomiju. U Sudanu je trenutno na vlasti predsjednik Bashir, reizabran prošle godine, koji je zbog masovnih ubojstava, silovanja i pljački u Darfuru optužen od strane Međunarodnog kaznenog suda, ali ne i zatvoren. Obje zemlje, Sudan i Južni Sudan bilježe stotine tisuća izbjeglica, čiji broj se u Južnom Sudanu povećava posljednjih godina, a uslijed nasilja nakon 2011. bilježen je i dolazak izbjeglica jedne zemlje u drugu. U Južnom Sudanu je nedavno sklopljen mir i osnovana nova vlada, no sukobi su i dalje izgledni u budućnosti.

IV. MIGRACIJE

O pojmu migracija postoje brojne definicije često ovisno o području istraživanja, ali i brojne tipologije i klasifikacije obzirom na pojedine faktore poput mjesta kretanja, trajanja, uzroka i sl. Prema Mesiću (2002:250) tri su vrste migracija: univerzalne, opće i posebne pri čemu se najčešće govori o općim tipologijama neke epohe ili prostora. Brojne su i klasifikacije migracija, no najjednostavnija univerzalna klasifikacija dijeli migracije na dobrovoljne i nedobrovoljne, tj. prisilne. Najobuhvatnija i jednostavnija definicija koju daje Međunarodna organizacija za migracije (IOM) kaže da je migrant „svaka osoba koja se kreće ili je premještena preko međunarodne granice ili unutar države daleko od njegovog/njezinog uobičajenog mjesta boravka neovisno o (1) svojem pravnom statusu, (2) da li je kretanje dobrovoljno ili prisilno; (3) uzrocima kretanja; ili (4) kolika je duljina boravka“ (Iom.int, 2016.). Pitanje migracija je izrazito složeno uz brojne podjele i klasifikacije, a ono na što se ovaj rad fokusira su migracije prouzročene direktno i indirektno ratnim sukobima stanovništva ranije opisanih zemlja. U tom kontekstu upotrebljavat ću i pojmove *izbjeglice*, *interno raseljene osobe* i *tražitelji azila*. Prema Konvenciji o statusu izbjeglica iz 1951. izbjeglica je netko tko se „zbog osnovanog straha na temelju svoje rase, vjere, nacionalnosti, pripadnosti određenoj društvenoj skupini ili političkog mišljenja, nalazi izvan zemlje svoje nacionalnosti, a ne može, ili se zbog takvog straha ne želi staviti pod zaštitu te zemlje“ (Unhcr.hr, 2016.a). S druge strane, interno raseljene osobe „su one osobe koje nisu prešle međunarodnu granicu kako bi pronašle utočište, već su ostale u svojim matičnim zemljama“ (Unhcr.hr., 2016.b), dok su tražitelji azila „pojedinci koji su zatražili međunarodnu zaštitu, a čiji zahtjevi za statusom izbjeglice još nisu odobreni“ (Unhcr.hr, 2016.c).

Migracije su stalna pojava i odvijaju se od samih početaka civilizacije, kada ljudi sele iz jednog mjesta u drugo u potrazi za većim i pogodnijim životnim prostorom, za novim mogućnostima i ostvarenjem vlastitog boljitka. Takve ekološki potaknute migracije uglavnom su dobrovoljne, no kroz cijelu povijest je bilo prisilnih migracija potaknutih ratnim sukobima i osvajanjima. Posljednjih godina tema migracija nezaobilazna je u politici skoro svih zemalja zapadnog svijeta, osobito zemalja Europske Unije koje se suočavaju sa stotinama tisuća novih migranata. Osim stalnog priljeva ekonomskih migranata u posljednjih godinu dana najaktualniji je problem dolazak velikog broja izbjeglica s Bliskog Istoka iz ratom zahvaćenih Sirije, Iraka i Afganistana. Tijekom 2015. u Europskoj Uniji je prema podacima Eurostata zabilježeno 1 255 685 tražitelja azila čiji najveći dio preko 700 000 čine Sirijci, Iračani i Afganistanci. Samo u prvome kvartalu ove godine je azil u nekoj od zemalja Europske Unije zatražilo gotovo 300

000 osoba s većinom pripadnika navedena tri naroda. Fokus hrvatske javnosti također je usmjeren prvenstveno na pitanje bliskoistočnih izbjeglica, koje su u jednom periodu u velikom broju prolazile hrvatskim granicama te se minimalna pažnja, ili uopće nikakva, ne posvećuje izbjeglicama koje pristižu s afričkog kontinenta u Europu.

Ratni sukobi u Eritreji, Somaliji i Sudanu stvorili su veliki broj izbjeglica, raseljenih osoba, ali i veliko siromaštvo i glad koji uz česta kršenja ljudskih prava utječu na migracije njihovog stanovništva. Eritreja je tako zemlja sa jednostranačkim sustavom u kojem svu moć ima predsjednik, i iako službeno ima tri grane vlasti one su potpuno pod utjecajem predsjednika, pa tako izbori za parlament nisu održani od 2001. što znači da se od tada on nije sastao, niti se provodi ustav donesen još 1997. i reforme njime određene. U zemlji su zabranjene sve političke stranke osim vladajućeg Narodnog fronta za demokraciju i pravdu (PFDJ), od 2001. nema funkcionalnog zakonodavstva, nezavisnih medija, slobode govora, kretanja ni vjerske slobode, te su prisutne stalne povrede ljudskih prava u potpunom izostanku vladavine prava. Prema Humans Right Watchu najčešće povrede prava su prisilan rad tijekom vojne obveze, proizvoljna uhićenja, zatvaranja i nestanci ljudi, najčešće političkih protivnika i svih koji govore protiv vlasti, zatim mučenja i ponižavajući odnos prema zatvorenicima (Hrw.org, 2016.). Eritreja, iako zemlja samo pet milijuna stanovnika, ima drugu najbrojniju vojsku u Africi, a tome je tako zbog trajne vojne obveze za sve muškarce u dobi od 18 do 40 i sve žene bez djece u dobi od 18 do 27 godina. Upravo je to jedan od najvećih razloga masovnog napuštanja Eritreje, autoritarne države i zemlje u kojoj posljednjih sedamnaest godina vlada izvanredno stanje obustavljajući politički, ekonomski i društveni napredak radi nacionalne sigurnosti. U Somaliji dvadeset i pet godina nakon rušenja socijalističkog režima Siada Barrea i početka građanskog rata 1991. još uvijek nisu zaustavljeni sukobi ni uspostavljena stabilna vlast koja bi imala kontrolu nad cjelokupnim državnim teritorijem. Islamistička oružana skupina Al-Shabaab i dalje vrši napade na civilno stanovništvo okupiranih teritorija i terorističke napade na područja pod vladinom kontrolom. Osim poginulih, ranjenih i raseljenih civila tijekom sukoba, te stradanja civila u trenutnim sukobima dviju strana, problem u Somaliji su i kršenja ljudskih prava. Tako su vladine snage, snage Afričke unije i savezničke milicije odgovorne za nasumične napade, proizvoljna uhićenja i pritvaranja, ali i seksualno nasilje nad prvenstveno raseljenim ženama i djevojkama koje žive bez muške zaštite u kampovima diljem zemlje. Iako se situacija u Somaliji posljednjih godina popravlja po pitanju zaštite ljudskih prava i sigurnosti, sva navedena zlodjela dviju strana uz veliko siromaštvo i nedostupnost osnovnih potrepština uzrokovala su humanitarnu krizu koja potiče ljude na bijeg iz zemlje. Trenutno je, odnosno

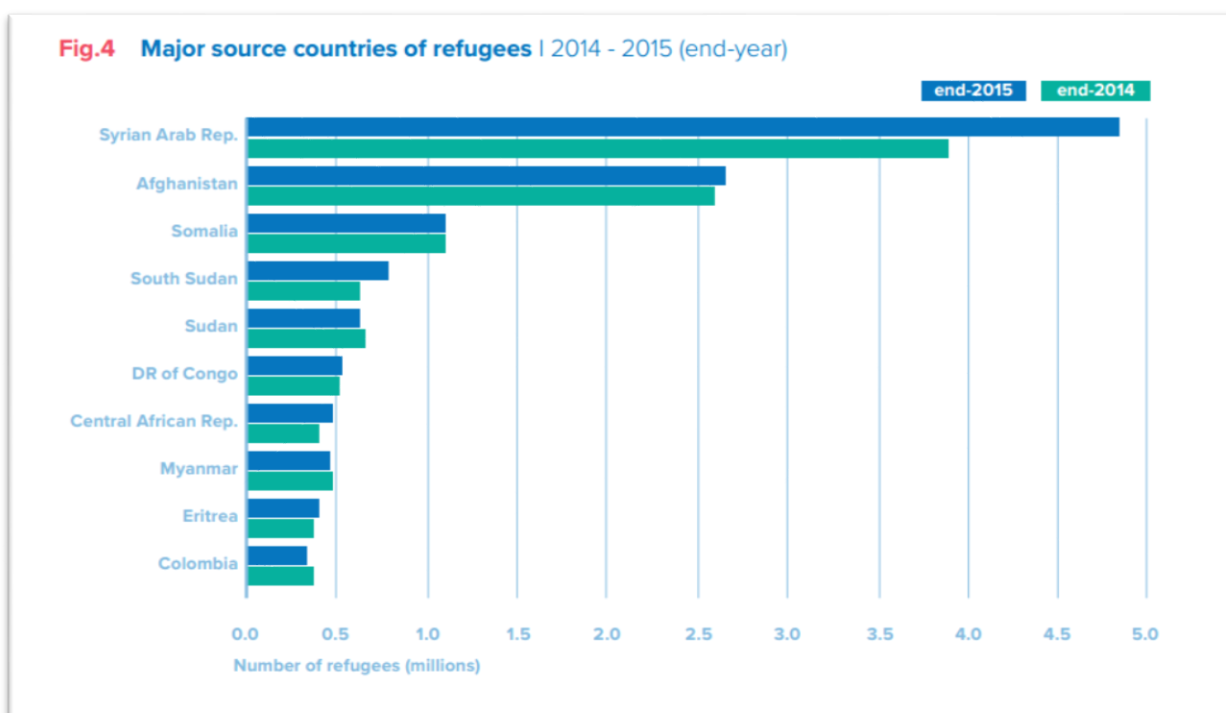
prema podacima iz 2015., u svijetu ukupno 1,1 milijun somalskih izbjeglica. Sudan i Južni Sudan još uvijek su obilježeni sukobima, dok u Sudanu prevladavaju oružani sukobi u pojedinim pokrajinama, u Južnom Sudanu i dalje traje građanski rat. U obje zemlje veliki broj ljudi je raseljen i boji se vratiti u svoje domove na područja gdje i dalje postoji prijetnja sukoba ili se nemaju gdje vratiti, te je civilno stanovništvo izloženo stalnom nasilju vlasti i uskraćivanju prava i sloboda. U Sudanu je i dalje na vlasti predsjednik Bashir, ponovno izabran na nepoštenim i neslobodnim izborima prošle godine, optužen od strane Međunarodnog kaznenog suda (ICC) za masovna ubojstva, silovanja i pljačku civilnog stanovništva u Darfuru, dok je u Južnom Sudanu tek nedavno došlo do pomirenja i uspostave nove vlade. U sudanskoj povijesti sukoba milijuni ljudi su raseljeni i izbjegli iz zemlje, a samo tijekom sukoba u Južnom Sudanu od 2013. preko dva milijuna ljudi je napustilo svoje domove.

Prema izvješću UNHCR-a broj izbjeglica raste ponajviše zbog novih sukoba na Bliskom Istoku, pa je tako do kraja 2015. broj dosegao 16,1 milijun izbjeglica što je porast od 45% u usporedbi sa samo četiri godine ranije. Među deset zemalja iz kojih dolazi najviše izbjeglica većina je afričkih, iako najviše čine dvije bliskoistočne zemlje Sirija i Afganistan, a na popisu su sve tri zemlje obrađene u ovom radu. Pri tome je Somalija visoko rangirana na trećem mjestu sa 1,1 milijun izbjeglica registriranih tijekom 2015., a slijede Južni Sudan i Sudan koji zajedno imaju oko 1,4 milijuna izbjeglica, dok pojedinačno gledano Južni Sudan je 2015. imao 778 700 izbjeglica, a Sudan 628 800., te Eritreja koja ima zabilježen znatno manji broj izbjeglica, njih 411 300. Somalske izbjeglice nalaze se najvećim brojem u susjednim Keniji i Etiopiji, te Jemenu, sudanske izbjeglice odlaze u susjedne Etiopiju, Čad i Ugandu, s time da se veliki broj Južnih Sudanaca nalazi u Sudanu, a eritrejske izbjeglice najviše odlaze u susjednu Etiopiju. Ovim podacima je pet afričkih zemalja uvršteno u popis deset zemalja koje primaju najveći broj izbjeglica, a deset¹⁰ zemalja sveukupno na svojim teritorijima ima smješteno 8,7 milijuna ili 57% svih izbjeglica pod zaštitom UNHCR-a. Na kraju 2015. zabilježena je brojka od 65,3 milijuna prisilno raseljenih osoba diljem svijeta, od čega 21,3 milijuna izbjeglica¹¹, 40,8 milijuna interno raseljenih i 3,2 milijuna tražitelja azila. Veliki broj izbjeglica, njih oko 6,7 milijuna, nalazi se u situaciji da njihov izbjeglički status u nekoj zemlji traje duže od dvadeset godina. Nakon regije sub-saharske Afrike najviše izbjeglica nalazi se na području Europe u kojoj je smješteno njih 4,4 milijuna (UNHCR, 2016.).

¹⁰ Deset zemalja izvan Europe koje primaju najveći broj izbjeglica su redom: Turska, Pakistan, Libanon, Iran, Etiopija, Jordan, Kenija, Uganda, Čad i Sudan

¹¹ Ovo je brojka ukupnog broja izbjeglica, od čega 16,1 milijun izbjeglica pod zaštitom UNHCR-a, a preostalih 5,2 milijuna su palestinske izbjeglice registrirane u UNRWA (Agenciji UN-a za pomoć palestinskim izbjeglicama)

Slika 4 Zemlje porijekla najvećeg broja izbjeglica

Izvor: UNHCR: Global Trends. Forced Displacement in 2015

Samo tijekom 2015. u Europu je ušlo više od milijun izbjeglica, od čega većina Sirijaca i Afganistanaca, i nešto manji broj Afrikanaca budući da oni odlaze pretežno u susjedne afričke zemlje ili preko Adenskog zaljeva u Jemen. Glavna ruta dolaska većine pristiglih migranata je preko Mediterana u Grčku ili Italiju, pri čemu je tijekom 2015. u godini najvećeg migrantskog vala u Italiju pristiglo oko 150 tisuća migranata iz Sjeverne Afrike, a u Grčku oko 850 tisuća migranata pretežno iz Turske. Tijekom 2014. situacija je bila obrnuta pa je većina migranata i izbjeglica pristizala u Italiju kao početno odredište, no u 2015. Grčka postaje glavno odredište migranata i izbjeglica što je uzrokovano masovnim dolaskom sirijskih izbjeglica. Većina migranata pristiglih u Grčku dolazi iz bliskoistočnih zemalja Sirije, Afganistana, Iraka, Pakistana i Irana, a Italija je odredište za afričke migrante sub-saharskog područja među kojima su Eritreja, Somalija i Sudan (Dana.unhcr.org, 2016). U prvih šest mjeseci¹² ove godine zabilježeno je oko 215 tisuća dolazaka migranata preko Mediterana s većinom pristiglom u Grčku, te oko 2 900 smrtno stradalih u pokušajima dolaska u Europu samo ove godine, dok je u prethodnoj godini zabilježeno 3 700 smrtnih slučajeva migranata i izbjeglica.

¹² Zadnja statistika Međunarodne organizacije za migracije (IOM) do trenutka pisanja ovog rada objavljena je 23.lipnja.

(Migration.iom.int, 2016.). Smrtna stradanja tijekom putovanja preko Mediterana glavna su opasnost za izbjeglice budući da putuju često u malim i nesigurnim brodovima u koje se često smješta znatno više ljudi od dozvoljena kapaciteta, a hladno i uzburkano Sredozemno more osobito zimskih mjeseci prečesto su kobni za uplašene i izmučene izbjeglice. Europska Unija je uslijed povećanog pristizanja migranata i izbjeglica preko mora povećala prisutnost i akcije spašavanja na moru, kako ne bi dolazilo do novih tragedija, u kojima stradaju i djeca.

Nestabilnost i ratni sukobi većeg dijela Afrike i Bliskog Istoka prouzročili su milijune izbjeglica koji se u potrazi za sigurnošću i boljim životom najčešće odlučuju na dugotrajan put prema Europi. U 2015. godini je 1 255 600 ljudi zatražilo azil u nekoj od zemalja Europske Unije, najviše u Njemačkoj a slijede Mađarska, Švedska, Austrija, Italija i Francuska. Obzirom na godinu ranije broj tražitelja azila se gotovo utrostručio, dok je u prvom kvartalu ove godine broj udvostručen obzirom na prvi kvartal 2015. s najviše zabilježenih zahtjeva za azil u Njemačkoj, Italiji, Francuskoj, Austriji i Ujedinjenom Kraljevstvu (ec.europa.eu, 2016.). Broj izbjeglica globalno raste pa tako i afričkih te je zabilježen porast somalskih, eritrejskih i južnosudanskih izbjeglica u protekloj godini, a jedino u Sudanu je zabilježen neznatan pad. Iako se situacija u Somaliji, Eritreji i Sudanu djelomično popravlja po pitanju oružanih sukoba, sve posljedice nastale ratovima uzrokovale su porast broja izbjeglica. Neuređena vlast, represivni režimi, klanski, etnički i vjerski sukobi, ali i klimatske nepogode uvelike su utjecali na nastanak humanitarne krize i povećanje broja izbjeglica, te produžili njihov status izbjeglice i boravak van svoje matične zemlje. Veliki dio njih živi u drugim afričkim zemljama, najviše u Etiopiji, Keniji, Ugandi, Kongu i Čadu, koje se i same nalaze u opasnosti potencijalnih sukoba upravo zbog prisutnosti izbjeglica i suradnje vlasti s njihovim opozicijskim skupinama. Kada se preko Sjeverne Afrike, najčešće polazeći iz Libije, Egipta i Mediterana domognu Europe Eritrejci najviše zahtjeva za azil podnose u Njemačkoj, Švicarskoj, Švedskoj i Nizozemskoj. Najviše Somalaca u Europi odlazi u Švedsku, Nizozemsku, Italiju, Norvešku, Ujedinjeno Kraljevstvo i Njemačku, a Sudanaca u Ujedinjeno Kraljevstvo i Francusku. Broj afričkih izbjeglica i tražitelja azila u Europi je višestruko manji od izbjeglica Bliskog Istoka, no njihov značaj nije ništa manji, osobito ako se u obzir uzme trajanje sukoba u njihovim zemljama i dugotrajnost njihova statusa izbjeglica. Trenutna situacija u Siriji sve više sličí situaciji u Africi gdje su dugotrajni ratni sukobi i borba različitih skupina unutar države za vlast stvorili humanitarnu krizu, bezvlašće i neprestano nasilje.

V. ZAKLJUČAK

Iz svega predstavljenog u ovome radu vidljivo je kako tri zemlje dijele sličnu povijest i probleme. Eritreja, Somalija i Sudan bile su europske kolonije na prijelazu 19. u 20. stoljeće sve do polovine stoljeća kada završetkom Drugog svjetskog rata i buđenjem nacionalnih pokreta diljem svijeta pokreću vlastitu borbu za nezavisnost. Višedesetljetna kolonijalna vlast ostavila je za sobom nesređene države nepripremljene na prihvaćanje i implementaciju svih vrijednosti demokracija zapadnog svijeta. Kolonijalne uprave Italije i Velike Britanije u trima državama nisu previše brinule o svojoj ostavštini ni marile kako će se one dalje razvijati, kao što ni u vrijeme svoje vladavine nisu brinuli o interesima i dobrobiti tamošnjeg stanovništva. Kolonije su uvijek bile samo izvor sirovina, radne i vojne snage, novčanih prihoda, pružale su novi životni prostor za vlastito stanovništvo i priliku za širenje utjecaja te su bile izraz moći i prestiža u međunarodnom okruženju. Često su europske zemlje uspostavljale indirektnu kolonijalnu upravu i ostavljale domicilne starješine kao upravitelje, iako su oni primali naređenja i bili odgovorni vladi matične zemlje, pa tako nisu imali slobodu vladanja. Klanske i plemenske strukture afričkih zemalja imaju pojedina obilježja demokracije poput vijeća koje se demokratski bira i sudova, ali se ne mogu smatrati pravim oblicima demokracije jer je njihovo ustrojstvo i način funkcioniranja potpuno različito. Svaki klan ili pleme ima svog starješinu ili poglavicu za čije biranje su kriteriji godine, iskustvo i ugled te on najčešće donosi sve važne odluke za skupinu. Raspadom kolonijalnog sustava i nastankom nezavisnih država domorodačko stanovništvo ostaje prepušteno samo sebi u formiranju vlasti, neupoznato s pravim značenjem demokracije i institucijama kakve postoje kod njihovih bivših upravitelja. Iako su prije svog odlaska Europljani trebali osposobiti dužnosnike svojih kolonija za samostalno upravljanje, to se uglavnom pokazalo neuspješnim, pa su pokušaji stvaranja demokratske vlasti bili kratkotrajni i najčešće zamijenjeni nekim oblikom socijalizma. Drugi problem naslijeđen iz kolonijalnog razdoblja su granice država koje nisu povučene u skladu s etničkim granicama. U Africi je doduše teško točno odrediti etničke granice, kako zbog stalnih kretanja nomada tako i zbog velikog broja etničkih skupina, ali i klanova i plemena među kojima postoje razlike iako žive na istom području. Postoji i treći problem, povezan s prethodna dva, a to je što u afričkim zemljama uglavnom nema zajedničkog identiteta, obzirom na klanske i etničke podjele, zbog čega je bilo još teže izgraditi nacionalnu državu. U tim zemljama svaki klan, svako pleme, svaka skupina ima svoje unutarnje ustrojstvo i vlastitog „vođu“, te je zbog jezičnih i kulturnih razlika teško uspostaviti zajedništvo i odabrati jednu osobu koja će biti prihvatljiva svima kao vladajuća osoba u zemlji. To je razlog zašto je Somalija desetljećima u

sukobu različitih pokreta i grupa utemeljenih na klanskoj pripadnosti i zašto ni danas nema stabilnu vlast koju bi prihvaćali svi. U Sudanu sukobi proistječu iz malo drugačije podjele, one između dviju etničkih i vjerskih skupina, pri čemu se jedna osjeća dominantnije, nastoji podčiniti onu drugu i nametnuti joj svoj identitet kao zajednički. Arapsko muslimansko stanovništvo Sudana koje živi na sjeveru zemlje dominantno je još od razdoblja kolonijalne vlasti, koja nije previše radila na smanjivanju razlika i uspostavi ravnopravnosti. Iako jug zemlje, pretežno nastanjen afričkim kršćanskim stanovništvom ima više sirovina, vodno bogatstvo i pogodnije područje za poljoprivredni razvoj, sjever je uvijek iskorištavao njegove blagodati i ulagao samo u razvoj svog prostora. Sjever je oduvijek bio administrativno središte iz kojeg je i britanska uprava iskorištavala južni dio i time ukorijenila podjelu i dominaciju Sjevera. Zato se često u Sudanu govori o podjeli na Sjever i Jug koji je svoju samostalnost ostvario tek nakon pola stoljeća krvavih ratova. Eritreja je jedina od triju zemalja čiji „trajni“ predsjednik Afewerki nastoji na temeljima povijesne borbe protiv Etiopije i ostvarenja dugo željene samostalnost izgraditi nacionalni identitet. Međutim, njegova vladavina u Eritreji je daleko od demokratske, obilježena je potpunom kontrolom i uskraćivanjem svih prava i sloboda, uz militarizaciju zemlje zbog čega pati politički, društveni i ekonomski napredak. Ratni sukobi, nasilje koje provode režimi ili pobunjeničke skupine, siromaštvo, klimatske nepogode i otežani uvjeti života razlog su sve većeg broja izbjeglica. Najvećim brojem se nalaze na teritoriju zemalja u susjedstvu: Etiopije, Kenije, Čada, Konga i Ugande dok manji ali sve veći broj u potrazi za bolji životom odlazi u Europu. U bijegu od opasnosti i teškog života u domovini prema Europi prelaze dugačak i opasan put, najprije preko Sahare do sjevera Afrike, zatim preko Mediterana do europskog kopna, tijekom kojeg svake godine tisuće ljudi stradava. Oni koji uspiju doći na europski prostor postaju samo dio milijunske brojke koja posljednjih dvije godine pristiže iz drugih ugroženih zemalja pa se time i njihov značaj umanjuje u doba kada su problemi bliskoistočnih zemalja istaknutiji. Izbjeglice iz afričkih zemalja trenutno ne predstavljaju prijetnju Europi, osobito jer je njihov broj gotovo neznatan u odnosu na ostale, no u bližoj budućnosti bi se i njihov broj mogao povećati. Ukoliko u Africi ne dođe do poboljšanja političke situacije promjena režima, uspostave mira i stabilnosti što je vrlo teško postići u kraćem razdoblju bez vanjske pomoći, ali i klimatskih, ekonomskih i socijalnih promjena još će više ljudi krenuti prema Europi. Nakon kolonijalnog razdoblja europske zemlje su uglavnom napustile prostor Afrike i danas ne igraju značajniju ulogu na prostoru, te je odgovornost upravljanja svim sukobima i odnosima u Africi prebačena na organizaciju Afričke unije. Njihov angažman bio je osobito značajan u sukobima u Sudanu i Somaliji, gdje njihove snage pružaju administrativnu, tehničku i vojnu pomoć. Veći angažman Europske Unije može se očekivati

samo u slučaju ostvarivanja i zaštite vlastitih interesa, poput sprječavanja širenja terorizma i sprječavanja većih migracija. Prisutnost SAD-a na prostoru triju zemalja bila je zamjetna u doba Hladnog rata kada je i uloga Sovjetskog Saveza bila značajna. On je često podupirao pobunjeničke skupine, naoružavao ih i pružao vojnu i financijsku pomoć što je potaknulo i SAD da uspostavi odnose sa zemljama Istočne Afrike. Krajem 80-ih kada slabi moć Sovjeta i kasnije raspadom Saveza, obje strane su smanjile svoju prisutnost. SAD, kao i ostale zemlje, gleda vlastite interese i ne uključuje se u odnose niti upliće u sukobe u zemljama u kojima nema koristi. Za vrijeme predsjednika Clintona SAD se uključio u misiju u Somaliji, no nakon napada na njihove snage one su ubrzo povučene, te se povlače iz Somalije do 2000-ih i pojave Al-Shabaaba kada daju potporu somalskoj vladi u borbi protiv te islamske skupine. Kada su u pitanju vlastiti interesi čak podupiru i represivne režime, pod isprikom potpore stabilnosti zemlje. Pitanje je mogu li tri, tj. četiri afričke zemlje same riješiti sukobe, uspostaviti mir i stabilne, demokratske vlade. S druge strane, budući da je svim stranim akterima najviše stalo do vlastitih interesa, pitanje je bi li se uključili u rješavanje tog pitanja i koju stranu bi podupirali. Proces promjena je težak a uspostava mira će još dugo trajati. U Eritreji prvo treba doći do smjene vlasti, a bez obzira bila ona demokratska, ostvarena izborima ili izvedena državnim udarom ne znači da će biti manje nasilna i represivnija od postojeće. U Somaliji treba postići jedinstvo i poraziti Al-Shabaab kako bi izgledi za stabilizaciju postali veći jer izabrana vlada postoji no nema autoritet nad cijelim teritorijem. U Sudanu također treba postići smjenu vlasti i pomirenje sukobljenih pokrajina i središnje vlasti, dok u Južnom Sudanu nakon nedavne uspostave prijelazne vlade i potpisivanja mirovnog sporazuma vlada privremeno stanje mira. Analizirane tri zemlje samo su dio problema Afrike, koja može postati velika prijetnja globalnoj sigurnosti ukoliko u bližoj budućnosti ne dođe do rješavanja sukoba i stvaranja stabilnih, nenasilnih režima, pri čemu zemlje navikle na sukobe i nasilje trebaju vanjsku pomoć u izgradnji novih institucija i uspostavljanju kontrole. Do tad će stanje i dalje biti opasno i nesigurno, a to će stvoriti nove izbjeglice i ljudske žrtve.

VI. LITERATURA:

Bongartz, Maria (1991) *The Civil War in Somalia. Its genesis and dynamics*. Sweden: Nordiska Afrikainstitutet

Clapham, Christopher (2001) War and State Formation in Ethiopia and Eritrea. http://www.comm.ucsb.edu/faculty/mstohl/failed_states/2001/papers/CLAPHAM1.pdf .
Pristupljeno: 18.06.2016. (Clapham, 2001)

Davidson, Basil (1984) *Afrika u povijesti*. Zagreb: Globus

Đuković, Aleksandar i Perović, Miloš (2014) Etnički sukobi u Africi. *Akademski reč* 2: 17-36

Gavrilović, Mladen (1979) *Ratni plamenovi roga Afrike*. Opatija: Otokar Krešovani – Rijeka

Hesse, Brian (2011) Introduction: The myth of "Somalia". U: Hesse, Brian (2011) *Somalia: State Collapse,, Terrorism and Piracy* (str. 1-13). Abingdon: Routledge Taylor and Francis Group

Idris, Amir H. (2005) *Conflict and Politics of Identity in Sudan*. New York: Palgrave Macmillan

Kapteijns, Lidwien (2013) *Clan Cleansing in Somalia. The Ruinous Legacy of 1991*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press

Kasaija, Apuuli Philip (2011) The UN-led Djibouti peace process for Somalia 2008-2009: Results and problems. U: Hesse, Brian (2011) *Somalia: State Collapse,, Terrorism and Piracy* (str.13-35). Abingdon: Routledge Taylor and Francis Group

Kolarević, Jelena (2011) Sukob Etiopije i Eritreje. <http://www.csm-fpn.org/wp-content/uploads/2012/02/Kolarevic-Sukob-Etiopije-i-Eritreje.pdf> . Pristupljeno: 19.06.2016.

Lindley, Anna (2009) *Leaving Mogadishu: The War on Terror and Displacement Dynamics in the Somali Regions*. MICROCON Research Working Paper 15, Brighton: MICROCON

Mesić, Milan (2002) Međunarodne migracije. Tokovi i teorije. Zagreb: Societas Zavod za sociologiju

Natsios, Andrew S. (2012) *Sudan, South Sudan and Darfur: what everyone needs to know*. New York: Oxford University Press

Omar, Mohamed (2012) Intervention in the Somalia Conflict. U: IPSS (2012) *Managing Peace and Security in Africa. Essays on Approaches to Interventions in Africa Conflicts* (str.1-36). Addis Ababa University: Institute for Peace and Security Studies

Orlović, David (2011) Talijanski kolonijalizam u Eritreji krajem 19.stoljeća – povijesni pregled. *Polemos: časopis za interdisciplinarna istraživanja rata i mira* 14 (27): 113-131

Rock, June (1999) Relief and Rehabilitation in Eritrea: Lessons and issues. *Thirld World Quarterly* 20 (1): 129-142

Seifu, Getahun (2012) Ethiopian-Eritrean Conflict: Options for African Union Intervention. U: IPSS (2012) *Managing Peace and Security in Africa. Essays on Approaches to Interventions in Africa Conflicts* (str.145-182). Addis Ababa University: Institute for Peace and Security Studies

Sorenson, John i Matsuoka, Atsuko (2001) Phantom Wars and Cyberwars: Abyssinian Fundamentalism and Catastrophe in Eritrea. *Dialectical Antropology* 26: 37-63

Suliman, Muhamed (1997) Civil War in Sudan: The Impact of Ecological Degradation. *Contributions in Black Studies* 15 (7): 99-121

Tripodi, Paolo (1999) *The Colonial Legacy in Somalia. Rome and Mogadishu: from Colonial Administration to Operation Restore Hope*. London: Macmillan Press Ltd.

United Nations High Commissioner for Refugees (2016) *Global Trends. Forced displacement in 2015*. UNHCR: The UN Refugee Agency. <http://www.unhcr.org/statistics/country/576408cd7/unhcr-global-trends-2015.html>; Pristupljeno: 27.06.2016.

Vejnović, Dušan (1981) *Afrička revolucija*. Zagreb: Školska knjiga

Internetske stranice:

Britannica.com (2016) Somalia. <http://www.britannica.com/place/Somalia/The-great-Somali-migrations>, Pristupljeno 16.06.2016.

Data.unhcr.org (2016) <http://data.unhcr.org/mediterranean/country.php?id=83>; <http://data.unhcr.org/mediterranean/country.php?id=105>; Pristupljeno: 27.06.2016.

Ec.europa.eu (2016) http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Asylum_quarterly_report; Pristupljeno: 27.06.2016.

Hrw.org (2016.) <https://www.hrw.org/africa/eritrea>; Pristupljeno: 26.06.2016.

Humanitarianresponse.info (2016) Humanitarian needs overview. Somalia. November 2016. https://www.humanitarianresponse.info/en/system/files/documents/files/2016_somalia_humanitarian_needs_overview_6.pdf , Pristupljeno: 22.06.2016.

Iom.int (2016.) <http://www.iom.int/who-is-a-migrant>, Pristupljeno: 26.06.2016.

Migration.iom.int (2016) <http://migration.iom.int/europe/>; Pristupljeno: 27.06.2016.

Unhcr.hr (2016a) <http://www.unhcr.hr/kome-pomazemo/izbjeglice>, Pristupljeno: 26.06.2016.;

Unhcr.hr (2016b) <http://www.unhcr.hr/kome-pomazemo/izbjeglice>; Pristupljeno: 26.06.2016.;

Unhcr.hr (2016c) <http://www.unhcr.hr/kome-pomazemo/trazitelji-azila>; Pristupljeno: 26.06.2016.

Izvori slika:

Kids.britannica.com (2016.) <http://kids.britannica.com/comptons/art-166384/Colonization-of-Africa-by-Europeans-took-place-mostly-in-the>, Pristupljeno: 16.06.2016.

Mercycorps.org (2016.) <https://www.mercycorps.org/articles/south-sudan/quick-facts-what-you-need-know-about-south-sudan-crisis>, Pristupljeno: 25.06.2016.

News.bbc.co.uk (2016.) <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/4548754.stm> Pristupljeno: 19.06.2016.

Sažetak

Pojačani odlazak izbjeglica Bliskog Istoka u Europu potaknuo je pitanje dolaska manje spominjanih izbjeglica iz afričkih zemalja suočenih s dugogodišnjim ratnim sukobima i bezvlašću. Ovaj rad se bavi poviješću ratnih sukoba u tri afričke zemlje: Eritreje, Somalije i Sudana te njima potaknutih migracija. Uz političku nestabilnost veliki utjecaj na bijeg i protjerivanje iz matične zemlje imaju ekonomski, ekološki i socijalni faktori. Nakon odlaska europskih kolonizatora sredinom 20. stoljeća započinju prvi sukobi među afričkim plemenima i klanovima u borbi za vlast koji tek s kraćim razdobljima mira traju do danas. Kao njihova posljedica milijuni ljudi su raseljeni, izbjegli ili poginuli. Postojeći represivni režimi ili nestabilna vlast u Eritreji, Somaliji i Sudanu dodatno utječu na povećano iseljavanje. Većina izbjeglica triju afričkih zemalja nalazi se u susjednim zemljama ili zemljama Bliskog Istoka, no svake godine se povećava broj onih koji dolaze na teritorij Europske Unije. Njihov dolazak, uz izbjeglice Bliskog Istoka, utječe na stabilnost i socijalni mir u Europi što stvara političke, ekonomske i društvene promjene unutar granica Europske Unije.

Ključne riječi: Europa, Eritreja, Somalija, Sudan, Europska Unija, migracije, izbjeglice, rat